

Музично-Літературний Журнал
Bandura
Бандура

Year 6

СІЧЕНЬ — 1986 — JANUARY
КВІТЕНЬ — 1986 — APRIL

Number 15 — 16

“БАНДУРА”

КВАРТАЛЬНИК

Видає Школа Кобзарського Мистецтва
в Нью-Йорку

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Редактори-асистенти: Ліда Чорна, Валентин Мороз (мол.)

Редакція застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Статті, підписані авторами не обов'язково висловлюють погляди чи становище Редакції. Передрук дозволений за поданням джерела.

ВСІ МАТЕРІЯЛИ ДО РЕДАКЦІЇ
ПРОСИМО СЛАТИ НА АДРЕСУ

SCHOOL OF BANDURA

84-82 164th Street

Jamaica, N.Y. 11432

Літературно-мовний редактор
Борис Берест

Графічне оформлення: В. Пачовський

“BANDURA”

A Quarterly Magazine Published
by the New York School of Bandura

The Publisher reserves the right to edit all submitted materials. Submitted articles, signed by the author, do not necessarily reflect the official views of the “Bandura”.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Америка:

Річна передплата — \$13.00

Поодиноке число — \$6.50

Канада:

Річна передплата — \$14.00

Поодиноке число — \$7.00

Інші країни:

Річна передплата — \$17.00

Поодиноке число — \$7.00

**ЧИТАЙТЕ — РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ
ПРИЄДНУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ**

для

**КВАРТАЛЬНИКА
„БАНДУРА”**

ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИДАННЯ
квартальника
„БАНДУРА”

залежить тільки від Вас!

SUBSCRIPTION PRICE LIST

U.S.:

Annually — \$13.00

Per issue — \$6.50

Canada:

Annually — \$14.00

Per issue — \$7.00

All other countries:

Annually — \$17.00

Per issue — \$7.00

Subscription in U.S. Dollars only.

The Bandura Magazine is an important Quarterly Journal devoted to Ukrainian folk music. Urge your friends to subscribe today!

The Bandura Magazine cannot be published without your support

З Різдвом Христовим, Святим Іорданом і Новим Роком

РІЗДВЯНИЙ ПРИВІТ

РІЗДВЯНІ СВЯТА — кожного року відновляють у нас наснагу до нового життя. Нехай і цьогорічні свята **НАРОДЖЕННЯ ІСУСА ХРИСТА** просвітять світлом правди наші серця і наповнять оновленою енергією до дальшої праці на кобзарській ниві.

КОБЗАРСТВО — традиційно — речник нової радості. Ця традиція живе й сьогодні від новітнього кобзаря-бандуриста св. п. Василя Ємця, Костя Місевича, Зіновія Штокалка, Володимира Юркевича і усім нам дорогого Григорія Трохимовича **КИТАСТОГО**.

І в цьому році, колядуючи на бандурах, вітаємо з Радісними Святами Різдва Христового насамперед **ІЄРАРХІВ УСІХ НАШИХ ЦЕРКОВ, УКРАЇНСЬКІ УСТАНОВИ, МОЛОДЕЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВСІХ БАНДУРИСТІВ, РОЗСІЯНИХ ПО НАЙДАЛЬШИХ ЗАКУТКАХ ВІЛЬНОГО СВІТУ І НА УКРАЇНІ!**

КОСТЬ МІСЕВИЧ — ВИЗНАЧНИЙ БАНДУРИСТ ДВАДЦЯТОГО СТОРІЧЧЯ

За установленною вже традицією, редакція журналу час від часу поміщає статті про бандуристів, які своєю працею та талантом лишили слід на розвитку мистецтва бандури. Цього разу нам хотілося б розповісти про одного такого бандуриста: **Костя Місевича**. Хоч, на жаль, про Костя Місевича відомо зовсім небагато, проте і з того, що можна було знайти, дуже легко зробити висновок, який це був мистець і скільки користі приніс він для розвитку кобзарського мистецтва.

Відомий бандурист В.Ємець, що виїхав з України на початку двадцятих років, розповідає про Костя таке:

«Кость Місевич був учнем темного на очі кобзаря Антона Митяя — палкого українського патріота, що завжди вештався, якщо не серед регулярного українського війська, то серед українських повстанців. За це

він був розстріляний червоними російськими військами у 1921 році». Сам Кость за фахом був телеграфістом і за часів Гетьманщини під час Визвольної Боротьби був призначений начальником Подільської залізниці. Свої обов'язки виконував до кінця листопада 1920 року, після чого виїхав разом з військом і урядом до Польщі.

Бандурою Кость зацікавився уже після революції, під час загального українського відродження. Будучи дуже обдарованим, він за короткий час став не лише непоганим бандуристом, але й неабияким майстром бандур. Опинившись у Польщі, він до 1939 року займався виключно кобзарюванням та майструванням бандур. Оскільки бандура в Західній Україні в ті часи була маловідома, Кость, разом із іншими бандуристами, сприяв поширенню цього інструмента серед галичан. Ось як про нього згадує очевидець Володимир Макар у своїх споминах «Пройдений шлях» (том I, ст. 392-395):

«Тими незабутніми бандуристами, яких мені та моїм ровесникам довелось побачити уперше, були Василь Ємець та Кость Місевич. Кожен із них приїздив та виступав окремо, виступаючи, як і личило кобзарям, у козацьких строях. Кость починав свої виступи короткою доповіддю про кобзу-бандуру, яку закінчував віршем:

Кобзо...

*Ти нам про нашу тісноту дзвони,
Стиха дзвони, нехай мучене серце
Важко заб'ється, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.*

Репертуар був різноманітним. Були тут і козацькі думи, і стрілецькі мелодії, і жартівливі пісні. З веселих особливо запам'яталась одна, з якої пізніше ми ще довго сміялися:

*Біда польку підкусила, вишла полька за русина...
Русин каже борщ варити, полька каже каву пити,
Русин йде в поле жати, полька звикла довго спати!*

З'їзд українських кобзарів у Львові, 30 січня 1938 р. Посередині (з вусами) сидить Кость Місевич, праворуч Мефодій Бохотниця

Інша була про хороброго, якому захотілось кисілю. Жінка готує кисіль із словами:

Цить, милий, не вмирай, киселику дожидай...
але доки зварила вона кисіль, то дядько врзав дуба.

Віртуоз Василь Ємець завжди підкреслював, що «бандурист Кость Місевич був людиною високої культури, відомий своїми виступами по всій Західній Україні».

Багато місця про Костя Місевича присвятив сл.п. д-р М.Данилюк у своїх спогадах «Повстанський записник» у розділі «Золоті струни» стор. 265-277. Цитуємо:

«Бандуру на Крем'яначчину повернув Кость Місевич. Він осів у Млинівцях за кілька кілометрів від Крем'янця і заговорив струнами до всіх. Його чули по містах і селах Крем'яначчини, усієї Волині, а згодом і в Галичині. Коли ж розгорілось повстання, його слухали і ним захоплювались повстанці. Вже навесні 1943 року він з бандурою в руках пішов по лісових таборах. Відвідував села й містечка, біля яких таборували повстанці, появлявся у штабах загонів, ішов стежками повстанських патрулів... А якось холодком літньої ночі відділ УПА перекинув його тачанкою аж під Шумські ліси. Там також чекали хлопці на відомого вже бандуриста. Пригладив свої козацькі вуса, почав настроювати бандуру... Бандура ридала...

Репертуар Костя Місевича перед упівською аудиторією був великий і різноманітний. Спершу тужливі, сумовиті пісні — «Встає хмара з-за лиману», про велику Матір-Україну, про похорон козака, про його тінь, що понад Дніпром ходить, викликає долю; далі бадьорі — про Максима Залізняка, Морозенка, Кривоноса, що переходив волинськими землями триста років тому... «Ой, горе тій чайці», — виплакувала бандура піснею Мазепи...

Шевченківський концерт у Рівному в 1939 році. Сидить 2-й зліва Мефодій Бохотниця, його дружина Валентина, селянин Міхей із села Шпанова і його небіж

І на закінчення — «Молитва за Україну»...

... Бандуриста повстанці просто «розривали», кожен командир тягнув його до свого відділу, у свій куток Волині.

— Годі, годі! — усміхався Місевич, — я всіх Вас провідаю. Літо ще протягнеться, а боротьба, либонь, триватиме ще довго...

Для Костя Місевича — це вже не першина була в лісових загонах. Він проїжджав їх кілька разів і там при ватрі говорив словами козацької пісні. Співав дум, бойових пісень. Учив любови, великої любови, прославляв відвагу. Будив струнами в молодечих душах те, що було приспане сотнями років. Волинь будилась під звуки золотих струн предківських бандур.

Під час Другої світової війни кобзарство воскресло в різних районах України, дослівно від Сяну по Дін.

Кобзар-віртуоз Кость Місевич загинув трагічно, попавши в руки німцям за свої виступи серед повстанців. Перед розстрілом німці розстрожили його цінну бандуру. Село Млинківці, в якому проживав Місевич, німці спалили до тла...

Мішаний хор в селі Шпанова (3 км від Рівного). Посередині сидить керівник і диригент хору
Мефодій Бохотниця

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ І
РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЖУРНАЛ «БАНДУРА»!
«БАНДУРА» — ЦЕ ЄДИНИЙ МУЗИЧНИЙ
ЖУРНАЛ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ!
ТІЛЬКИ ВІД ВАС ЗАЛЕЖИТЬ ІСНУВАННЯ
ЖУРНАЛУ «БАНДУРА»!**

KOST MYSEVICH

Kost Mysevich was a student of the blind kobzar Anton Metya, a fervent Ukrainian patriot, who roamed among the regular Ukrainian Army, as well as the Ukrainian anti-Bolshevik rebels. Many times I heard how fascinated the Cossacks were by him. They circulated rumors, for instance, that this kobzar took part in an armed revolt in 1921, somewhere in the Province of Kiev. He was caught by the red Muscovites and shot.

Kost Mysevich was in reality a telegraphist. He became a bandurist after the revolution in 1917. A faithful patriot of Ukraine, he became in a short time not only an accomplished bandurist, but also an exceptional craftsman of banduras. Besides making banduras, he contributed to the expansion of our national instrument, thus enlarging the amount of kobzars in Volyn and Halychyna." (Z. Shtokalko, the most highly recognized of his students from Halychyna.)

"During this time of the Hetman, Mysevich was appointed commissar of Podillya's Railways. He fulfilled these obligations until the end of November 1920, when together with the army and government, he went to Poland, leaving behind his wife and four-year old daughter Halya.

Between 1920 and 1939, Mysevich took charge almost exclusively of all aspects of the Kobzar arts. He not only performed in concerts and taught bandura, but was a bandura craftsman. After these 20 years he, without a doubt, made one of the greatest contributions to the culture of Kobzar arts. He laid the foundation for a systematic school of bandura playing. By his ideology, concise work, and by his pure and modest way of life, he exemplified a true bard of Ukrainian national spirit, a bandurist-kobzar. Unlike court jesters of the past who performed only to satisfy public tastes, Mysevich was an example for emulation and incentive for formulating creative ideas. We read about this in the notes of Yemets.

During the Second World War, when the Ukrainian Insurgent Army was organized in Ukraine, Kost Mysevich was drawn to the forests with the Ukrainian rebels, where he entertained them with songs of Cossack glory. Drawing a conclusion from the recollections of Dmytro Gonta, he didn't remain with the rebels but must have visited them often. In 1943, on one of these visits, the Germans attacked. Kost Mysevich was executed by a firing squad because of his association and performances before the rebels. Before his execution, his bandura was crushed by the Germans before his eyes.

ДЕЩО ПРО УКРАЇНСЬКУ ЛІРУ

У книзі «Народні музичні інструменти на Україні» її автор, відомий діяч української музики Микола Лисенко, сказав, що ліра переживе бандуру. Сталося по-іншому. Бандура стала майже символом української інструментальної музики. На бандурі вчать у школах, консерваторіях, вона ускладнювалася, стала хроматичною, в неї з'явилася складна механіка. З сольного інструменту, яким вона була у часи Лисенка, вона стала і ансамблевим; з'явилися тріо бандуристів, капелі тощо.

Я зробив цю довшу передмову про бандуру тільки для того, щоб можна було наочно уявити собі, що сталося за цей же час з лірою. Сьогодні ми не маємо ні ансамблю лірників, ні школи лірництва. Її не торкнулось удосконалення. Для неї немає нотної літератури. Виробники музичних інструментів обійшли її своєю увагою, і сьогодні її неможливо придбати ні як інструмент для професійної роботи, ні як сувенір. Думаю, що не набагато помилюсь, коли скажу, що в Києві, столиці України, тепер можна знайти три-чотири ліри, що ще грають, тобто не в музеях. Та й ці використовуються в ансамблях як екзотичний компонент.

Але, спитаєте, ви, може ліра збереглася в більш органічному для неї середовищі, тобто на селі? Дійсно, зустріти її там більш імовірно, але для цього треба багато помандрувати, та ще й по високих горах, бо тільки там, у Західній Україні, в Карпатах, у місцях, далеких від великих доріг і бурхливої цивілізації, музичний побут більш-менш зберіг свої традиції. Але й там далеко не у кожному селі ви знайдете стареньку корбову ліру або «релю, рилю» — як її там називали. Але не завжди було так. Ось що пише «Атлас музыкальных инструментов народов СССР» (Москва, 1975):

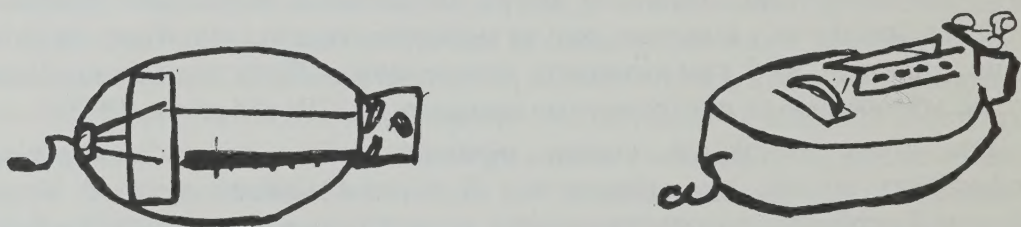
Ліра була головним чином розповсюджена серед мандрівних професійних музик, що співали під її акомпаньямент духовні вірші, побутові й особливо гумористичні пісні, а іноді й думи. Серед лірників було багато сліпців, що ходили з поводи́рями від села до села, від міста до міста, на ринкові площі та весільні свята. Для гри на весіллі ліра вважалася більш придатним музичним інструментом, ніж бандура, завдяки її гучності і веселому репертуарові. На Україні існували спеціальні школи лірників з досить великим числом учнів. Так, наприклад, в 60-тих роках XIX сторіччя, в селі Косси, у лірника Колесниченка одночасно вчилися до 30-ти осіб. Старші з них проходили практику, граючи на весіллях та ярмарках у сусідніх селах, а зароблені гроші й продукти віддавали учителю як плату за навчання й утримання. По закінченні школи молодий музикант проходив іспит по знанню репертуару і володінню лірою. Іспит проводився при участі «дідів» — старих досвідчених музик. Тому, хто успішно витримав іспит, учитель дарував інструмент і так звану «визвілку» — право грати самостійно. Свячення в лірники супроводжувалось окремим обрядом: вчитель вішав на себе ліру, парубок накривав її своєю свиткою, після чого ремінь ліри перекидався з шиї учителя на шию учня, а вчитель опускав у

резонаторний отвір інструмента монету на щастя. Лірники об'єднувались в групи (корпорації), кожна з яких мала свого цехмістра (або кочечурника) і мала свою територію діяльності; гра в інших місцях суворо заборонялася. У порушників порядку відбирали інструмент і право грати зовсім».

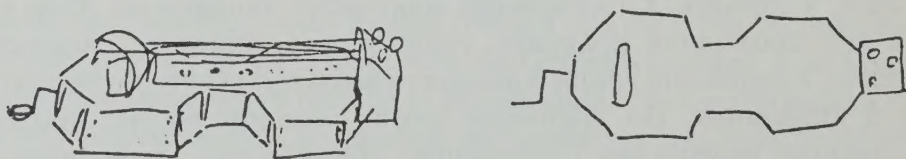
Нещодавно мені пощастило побачити може останнього народного лірника. Це було на ярмарку в новому музеї в Києві. Це був старий лірник, з довгими сивими вусами, досить похмурого вигляду. Він мало говорив, та це ще нічого, якби він хоч співав! Але, як він мені пояснив, він дав собі клятву не співати («Щоб рота не роззявити»,— сказав він). Це дуже характерна риса для народніх музик — давати таку клятву, як хтось із рідних помре: не співати (або не грати) десять років або навіть і все життя. Тож довелося слухати тільки його гру.

Цікаво, що тримав він ліру без нахилу, горизонтально, і клявіші не падали до самого низу. Флажки, таким чином, всі були в безпосередній близькості від струни і ледве відштовхувались завдяки її коливанню.* Це надавало звучанню якоїсь терпкості й нечистоти, але завдяки цьому він міг грати гліссандо, рухаючи пальцем вздовж цілого ряду клявішів (тоді як всі клявіші залишалися на одному рівні). Ніде більше я не зустрічав цієї техніки. (На інших лірах, в тому числі й барочній вієлі, клявіші натискаються на глибину 10 мм., і зробити гліссандо одним пальцем неможливо).

Ліра у нього була не зовсім типова: вона була видовбана з одного шматка дуба і зверху накривалася декою. Типова українська ліра не видовбувалася, а робилася так, як скрипка чи гітара, з окремих частин. Форма її була гітароподібною, пізніше зустрічались скрипкоподібні. Але двічі я зустрічав інші форми: одна, із збірки Лисенка, має форму, подібну до лютневої, але плоску:

Інша подібна до форми гітари, але зроблена досить оригінально:

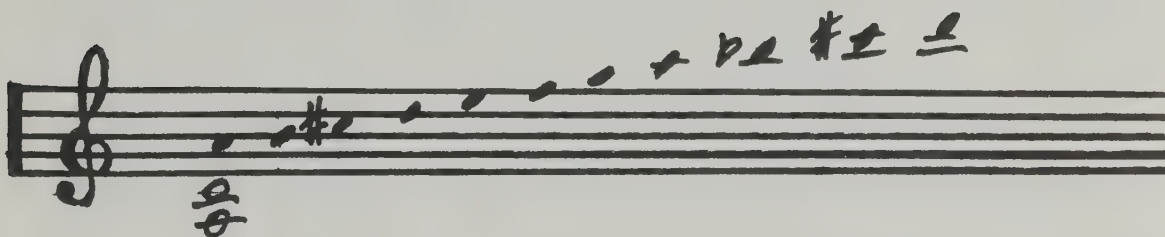

Особливістю української ліри є стовп, до якого чіпляється струна, на якій ведеться мелодію (так звана «співаниця»). Стовп робиться у вигляді скрипичної головки або чоловічої голови:

Нарешті, цікавою є конструкція кілкової коробки, яка ділиться на два «поверхи»: верхній займають ніжки кілків з намотаними струнами, а внизу була «скарбниця» — приміщення для грошей.

Українська ліра має три струни: крім «співаниці» є ще «бас» і «підбасок». Ось один із типових звукорядів:

Примітка: Нормально ліра висить на шиї у виконавця під нахилом. Таким чином притиснені клявіші падають вниз самі, завдяки силі гравітації. Коли ліра висить горизонтально, без нахилу, клявіші не опускаються самі, а «відпихаються» силою вібруючої струни (Прим. редактора).

СКЛАДАЙТЕ ПОЖЕРТВИ

НА

ПРЕСОВИЙ ФОНД

КВАРТАЛЬНИКА

„БАНДУРА”

На пресовий фонд зложили:

1. Михайло Пирський \$180.00
2. Д-р І.Махлай — Ансамбль Бандуристів, Клівленд \$50.00
3. М.Корінець \$7.00
4. А.Несвячений \$7.00
5. А.Панченко \$7.00
6. В.Смик \$25.00
7. Ф.Стубан \$3.00
8. М.Докманович \$8.00
9. С.Грегори \$10.00

БАНДУРА ТА ЇЇ МОЖЛИВОСТІ

Частина друга СТАБІЛІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТА

Щодо стабілізації інструмента, то мені не відомо, чи стабілізовано чернігівські-київські інструменти і, якщо так, то на яких засадах проведено цю стабілізацію. Оскільки мені відомо, певне уоднообразнення існує тільки в межах кожної даної капелі; тільки в ній інструменти мають бути однакові, силою необхідності. В кожній же другій капелі й форма бандури, і число струн, і відстань тих струн одна від одної — все це вже інше.¹

Та це й зрозуміло. Велике число струн — це ж гордість примітивного бандуриста, так само, як кількість фальшивих патронів на черкесці була в свій час гордістю франта, який хотів покрасуватися в черкеському костюмі. Не важно, що патрони бутафорські, так само, як у такого бандуриста бутафорські струни. Збасів він уживав 3-4, а з гордістю каже: «У мене бандура на 15 басів» Чому саме 15, а не 14 чи не 16, він відповісти не може. Так само і з приструнками. Грає він на якихось двох улюблених октавах, а заявляє, що у нього бандура на 52 приструнки. Технічних речей він грати не може, перекидати руку на великі інтервали йому не треба, отже віддалення струни від струни для нього абсолютно ролі не грає. Таким чином, вимога була одна: ставити стільки струн, скільки можна повертити дірок в обичайці для кілків. За таких умов стабілізація, коли хочете, й не потрібна. Але все ж київські інструменти красиві. Природно й естетично побудовані (за винятком хіба що провінційних, побудованих за власною фантазією конструкторів). Решта спроб дати щось особливе, оригінальне, здебільшого не виходить з царини курйозів. Так, наприклад, було надіслано інструмент дивовижної форми з хоровим нав'язанням струн.²

Або «винахід» одного провінціального конструктора, де в бандурі зроблено дірку, через яку просувається ззаду ліва рука, і грає ті кілька струн, які йдуть над діркою. Або торбаноподібні інструменти з усякими звірячими головами, з великим числом бутафорських струн, та ще таких, які висять у повітрі й не грають не тільки тому, що бандурист не вміє на них грати й просто їх ніколи не чіпає, а вони не гратимуть, хоч би їх і зачепили, бо висять в повітрі й резонатора до них немає. Отже, щодо стабілізації, то в рахунок можна брати тільки бандури харківського типу, бо решта не заслуговує уваги. Київський тип виключає ліву руку з гри, значить, він відсуває техніку гри до часів Вересая, отже, його нема чого стабілізувати. Зостається харківський.

Для харківського типу проба стабілізації відбулася. Насамперед постало питання форми. Для чернігівського способу форма ролі не грає. Музикант ставить бандуру між колінами, опирає її часом для міцності звуку об стіл і грає. Форма абсолютно не відіграє жодної ролі.

Народ не залишив нам певної форми бандури. Народні бандури бували й круглі, й грушевидні, але особливість їх була одна: ручка завжди стояла

симетрично. Чернігівського способу наслідували одесити, й їх бандури теж симетричні. Що це означає? Насамперед ось що. Під струнами маємо тільки половину деки, тоді як при асиметричній постановці ручки можна утилізувати всю деку, що при тому ж розмірі інструмента дозволить начепити більше струн і дати між ними більшу відстань.

При чернігівському способі гри інструмент ставиться між колінами прямокутно до корпусу або тримається дещо похило. Це не давало певних вимог ні щодо форми, ні щодо величини інструмента. І дійсно, обіч з інструментами пікколо можна зустріти диваків, гідність яких полягає хіба в тім, що вони довго гудуть. (Про це довше гудіння теж буде ще мова).

Інструмент харківський при грі ставиться рівнобіжно корпусу, і це одно вже вносить деякі корективи в питання величини інструмента: він мусить бути такий, щоб на ньому можна було вільно грати як правою, так і лівою рукою, з однаковою легкістю, як на вищих, так і на нижчих регістрах. Це в загальній формі. А конкретно:

а) Щоб великі пальці обох рук могли вільно брати найвищу ноту.

б) Щоб між струнами було таке віддалення, при якому допускалося б виконання технічних речей.

в) Щоб могла розміститись максимальна, продиктована потребою, кількість струн.

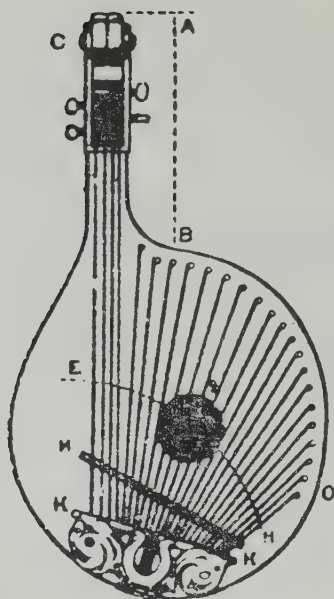
Придивімось, чи не дадуть ці три засади якихось цифр.

Перша засада цифр не дає. Дає хіба тільки загальну орієнтацію на середню руку — не занадто довгу й не занадто коротку.

Друга засада наводить нас на цифри. (При чернігівським способом, як уже говорилося, віддалення між струнами ролі не грає, бо там великих інтервалів не знають, а проте легкість їх гри — це одна з позитивних якостей бандури). Скажимо, ліва рука грає в середньому регістрі, в права дає хоч би такий акомпаньямент (приклад 1 або 2):

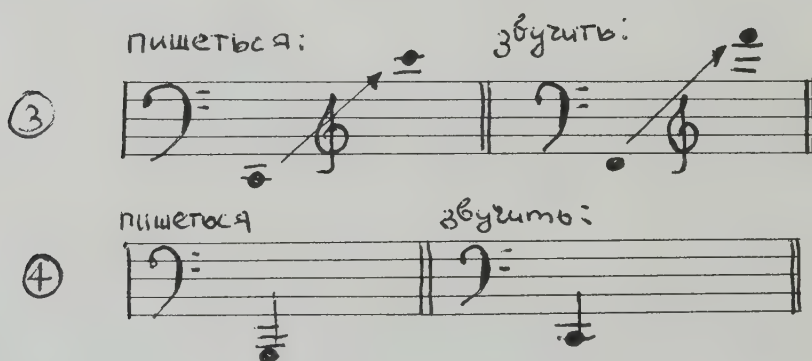
Очевидно, що тут вузько струн поставити не можна. Практика установила, що 10 мм віддалення струни від струни дає можливість подолати всі технічні труднощі. Отже, 10 мм, але де? В якому місці? На бандурі, як видно, струни йдуть не рівнобіжно, а як радіуси від якогось центра.³ Отже, коло кобилки віддалення між струнами одне, коло поріжка друге — то де ж саме має бути 10 мм? Це по так званій **лінії гри** правої руки. Точніше місце її означати можна, але не в такий

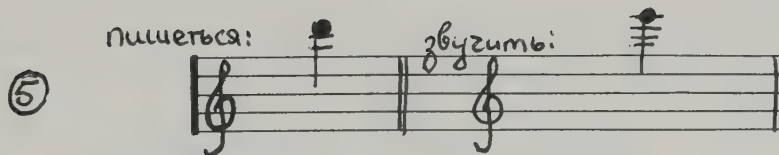
загального типу статті. На мал.1 ми бачимо криву пунктирну лінію E—H, ото й буде лінія гри. На перших приструнках вона йде нижче середини, а на останніх — посередині. Отже, треба накреслити ту лінію й по ній рахувати 10 мм. Для басів треба давати трохи більше — до 11 мм, бо вони мають велику амплітуду коливання.

Скільки ж разів відкладати? (Скільки має бути струн?). При чернігівському способі меж фантазії конструктора не зазначалося. Як для певної категорії людей існувало мірило — «душа міру знає», так і тут застосовувалася формула «скільки влізе». Якихось законів певних не дотримувалися; кінчається, скажімо, на C1-M1, і нехай собі кінчається. Ясно, що з таким хаосом треба було покінчити і ввести регістри, підпорядковані якимсь законам.

Вияснилось, що при 10 мм віддалення для приструнків і 11 мм для басів вільно розмістити на бандурі 4 октави: від ДО контроктави до ДО третьої октави. Це дасть нам 22 приструнки й 7 басів (пр. 3). Але на стандартному інструменті бачимо 23 приструнки й 8 басів. А це що? Поява восьмого баса пояснюється так (пр. 4). Це — подвоєна домінанта⁴.

Поява 23-го приструнка пояснюється ось чим. Бандура, як-не-як, не вийшла ще з стадії акомпануючого інструмента (згодом вийде). Найзручніший для бандури стрій, це РЕ-мінор. Отже, поява верхнього РЕ — це потреба мати тоніку (прик.5).

Таким чином, 31 струна, з віддаленням 10-11 мм і вимогою зручності для середньої руки дають нам точну цифру по горизонталі; це біля струн. Кажу «біля», бо дрібні віддалення (неужитковані площі зліва й справа) допускають без шкоди для стабілізації.

По вертикалі треба шукати цифр так. Насамперед вже розмір ширини інструмента накладає якісь зобов'язання — між висотою і шириною мусить видержуватись якась пропорція. Далі треба мати на увазі й зручність гри лівою рукою, бо коли її змусити грати увесь час високо піднятою, то вона дуже швидко втомлюватиметься. Бо в той час, як інші щипкові інструменти (гітара, арфа й ін.) мають у своїх струн невелике натягнення, то в бандури струна мусить бути натягнена «до відказу» — аж тоді тільки інструмент звучить найкраще.

Отже, струни мусять бути такої довжини, щоб кожна струна витримувала своє натягнення.

Щодо довжини басів, то тут можливі варіації: менше, як 60 см їх робити не слід, а більше — можна, очевидно, але не до безконечности.

Примітки

¹ Тут Хоткевич дещо перебільшує. Тепер форма київських бандур стала стабільною.

² Хоровим називається нав'язування унісонових струн. Наприклад: в мандоліні хорова система струн по дві струни, а в піано їх по три.

³ В бандурах вже від Другої світової війни ставлять всі струни паралельно.

⁴ Треба тут звернути увагу на те, що бандура в Хоткевича була транспонуючим інструментом. Це означає, що Хоткевич писав для бандури ноти в тональності ДО-мажор, а звучали вони (для баритона) у ФА-мажорі, на кварту вище. Зараз бандура, в тому числі й сучасна харківська бандура, не рахуються транспонуючим інструментом.

ЛІРА ТА ЇЇ МОТИВИ

Хто бував на Україні, тому, напевно, приходилось застрічати лірників або чути про них. На розпутті, при дорозі, на площі, коло хреста, на базарі — серед натовпу несеться жалібний голос їх ліри, що плаче »об безсмертному часі, о тяжких людських гріхах, об страшному суді, о преданії Ісуса Христа, як євреї взяли, на хрест розп'яли, смерті предали...». А то в хаті господаря забренить вона то хвалебним гимном святим угодникам Божим, то сумним жалем про сирітську долю... А то вдарять струни жартівливу «Біду» або злощасну «Тещу».

Сам лірник майже завжди каліка — сліпець, прошак. Проходить він свою школу «музикалії» у такого ж сліпця, як сам. Гірка то наука сліпця у сліпця. За таку науку доводиться розлучуватися кілька років з усім своїм заробітком.

Тип лірника дуже живучий. Коли героїчні бандуристи й горді торбаністи вмирають, несучи з собою в могилу й секрет чудових своїх інструментів і їх цінні мелодії, лірник живе і буде жити. Сила його і живучість в тому глибокому ліризмові, котрий так до духу українському народові.

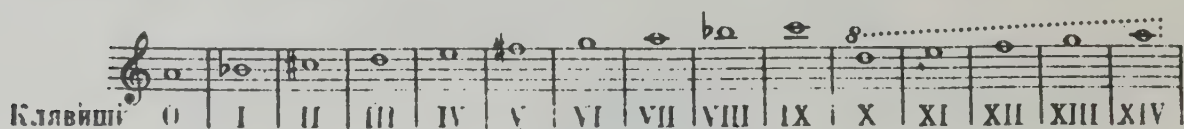
Ліра — музикальний інструмент струнно-клявішно-смичковий. В ньому звичайно три струни (часом, але це буває дуже рідко, буває і чотири струни). Закріплені вони з одного кінця наглухо, а з другого кінця — на кілках, і тим самим можна натягувати струни. Самі струни звичайно кишкові (в останньому часі вживають вже і дротяні), ідуть одна одній паралельно, але не в одній площі. Середня зветься «мелодія»: вона веде тему — голос; натягнута вона поверх клявіатури, настроюється звичайно в «ЛЯ». Другі струни лежать нижче, з боків. Одна із них «тенор», настроюється в октаву (вниз) до мелодії, а друга «байорка» (часто скручена із кількох струн) в субдомінанту, цебто в «РЕ» (в басовому ключі). Струни лежать на рухомих кобилках, і їх легко відсунути від смичка. Смичок — дерев'яне, гладенько оточене коліщатко. Приставлене своєю периферією перпендикулярно до струн, воно крутиться за корбу і дає на струнах звук, мов неперервний смичок.

Процедура строєння ліри сама по собі цікава і складається із двох моментів: 1) настроювання струн: мелодії, тенора й байорка і 2) підстрій мелодії або клявіатури. Звичайно, перше строїться в «ЛЯ», струна мелодії, а дві обочні струни відсуваються, щоб не перешкоджали чистоті та ясності звуку. Коли «ЛЯ» настроєне до належної високости й чистоти, присовують поодиноці тенора і байорка і настроюють їх. Часом треба ізолювати і «малодію», то її трохи піднімають і підкладають під неї півклявіш із клявіатури.

Підстрій мелодії або клявіатури потребує навичку до характерної скалі, в котрій складаються лірницькі мотиви. Кожен клявіш лежить в гнізді так, що його можна придавити до струни, опадають вони через свою власну вагу. На верху кожного клявіша, в гніздах-дірках, вставлені півклявіші: оці то півклявіші можна повертати в горизонтальній площині або до кілкового, або до смичкового кінця струни. Притиснені до струни, вони скорочують струну і через те міняють висоту звуку. Поставлені й затверджені в своїй позиції, ці півклявіші видобувають з мелодії видиму, становчо затверджену скалю, до аналізу котрої я й перейду.

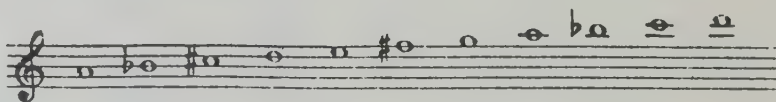

Перший звук, видобутий на «мелодії», самий низький, буде «ЛІА», як на скрипці; другий, від натиску першої клявіші, буде «СІ-бемоль», третій, як притиснути другу клявішу, буде «ДО-діз»... Коротко: на «мелодії», коли добре впорядковані півклявіші, буде така скаля:

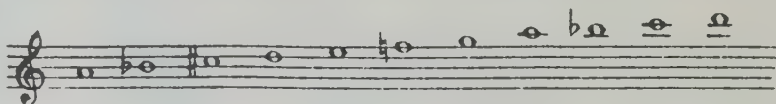

В цій скалі найбільшу вагу має п'ятий клявіш, бо його можна підстроїти «на весело», себто «фа-діз», і «на жалоб»: «фа-бекар». Виходить начебто скаля «ре-мінор» і «ре-мажор», і весь багатий і різнобарвний лірницький репертуар вкладається в такі дві скалі:

1. На весело:

2. «На жалоб»:

Підмічений мною і перевірений у кількох лірників стрій цього нехитрого інструменту я й несу на осуд спеціалістів: може вони скористають з того, щоб указати лад того матеріалу, котрий щедро сипле ліра і «по-божественному», і «по-світському», зв'язок з ладами других народів, східних і південних... Може це дасть ключ зрозуміти ту гармонію, що народ додає своїм пісням, коли вони в його устах звучать так свіжо, так оригінально.

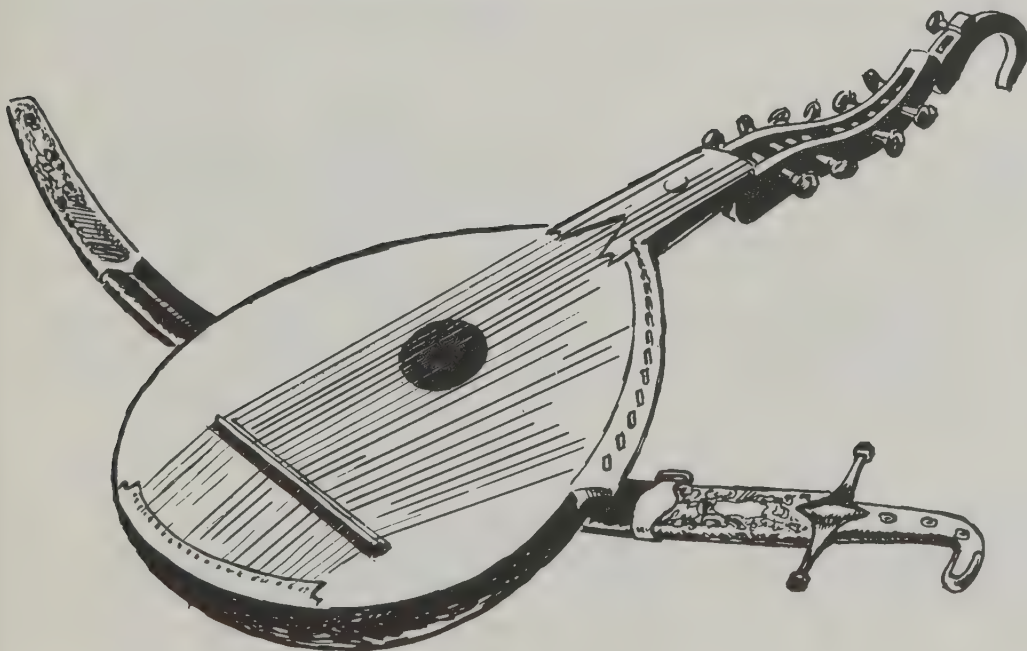
Ліра трапляється не тільки в Україні: її мають і італійці — «царі» смичкових інструментів; тільки волоська ліра трохи різниться фасоном, а принцип її той самий. Коробка з клявіатурою приладнана в волоській лірі там, де звичайно в гітарі гриф, а в українській лірі вона лежить вздовж всієї резонуючої скриньки. Ліра з технічного погляду — дуже примітивний інструмент. Резонуюча скринька збита з необчищених до ладу дощочок (вербових, соснових, дубових, які трапляються). В деяких місцях, на самих деках і стиках, попадаються щілинні скалки... Ліра бряжчить, дерчить, гнусить..., але гра під відкритим небом не згладжує. Щоб зробити її голос трохи м'якшим і щоб не перетирались струни, на тих місцях, де тре смичок-колесо, на струну намотується вовна. Це буде ліпший лірник, як ліпше вовну намотає і видобуде кращий голос з свого вередливого й непокірного інструменту... Лірник вміє цьому зарадити: там папірця підкладе, там соломкою заплішить, там слиною закріпить, і — ліра говорить.

Існують такі здібні сліпці, котрі на самому недотепному і вередливому інструменті виконують з великим артистизмом чудові мелодії свого репертуару. Переходять вони з села в село, з хати в хату, і там релігійний, моралізаторський, лірично-побутовий, хвалебний або жартівливий голос пісні лунає по хаті та б'є по серцю або жижках чулому селянинові. Цікаво те, що лірник не акомпанює своїм співам, а грає перед кожним пунктом пісні увесь той мотив, скрашуючи його неуловимими мелізмами — «перегрою», як лірники самі кажуть. Тієї перегри мені ніяк не вдалось записати, і в матеріялах, добутих за десяток літ, я записав тільки мотиви.

В лірницькому репертуарі переважно існує релігійно-моралізаторський елемент, котрий вдягається в музичні форми, близько нагадуючи церковні мотиви, але переважно оригінальні, прямо таки народні пісні.

Релігійні мотиви складаються то в хвалебні канти, то в задушевні псалми, то в епічні деклямації, то в сумні історії... Страстям Христовим, Пресвятій Діві Марії, Святителеві Миколаєві, Страшному Судові й часові, смертному часові присвячено по кілька різнобарвних псалмів і кантів. Цікаво, що канти збудовані переважно «на весело», дуже близькі до церковної музики; а псалми — частіше «на жалоб» і звичайно переходять в народні пісні. Але опріч «божественного», лірник часом у веселому товаристві «під охотою» вдарить по струнах і танцювальний мотив: запас у кожного з них буває великий: козачки, дрібушечки, польки. Отакі веселі мелодії лірники виконують на лірі, дуже рідко підспівуючи. Здається, специфіка колесного — безконечного смичка не дає змоги вдарити на лірі акцент — стакатто, однак лірники з великим хистом проробляють і ці, і другі «штуки» смичково-струнної техніки, користуючись кистю правої руки для корби від смичка і пальцями лівої руки для клявіатури.

Ця стаття була вперше опублікована у 1903 році у книжці П.Демуцького «Ліра та її мотиви» (Київ, друкарня І.Чоколова), яка була дозволена для «Учительських бібліотек нижчих шкіл Південно-Західного Краю». Сьогодні ми передруковуємо повністю текст і подаємо кілька найцікавіших мелодій. (Мелодій у книжці було 52. Якщо хтось хотів би копію, просимо писати до Товариства Українських Бандуристів на адресу ту саму, що й журнал «Бандура» (Мова статті, крім правописної коректи, не змінена).

КОЗАЦЬКА ШАБЛЯ І БАНДУРА З МУЗЕЮ ІМ. ТАРНАВСЬКОГО У ЧЕРНІГОВІ

графіка Віктора Цимбала

Лирникъ Рыдыко въ с. Багатыр.
Таращ. пов.

А.

Allegro.

1. Ой у я - ри глы - бо - кимъ сто - явъ те - рень вы - со - кый,
2. А хто би - ды не зна - е, не хай ме - не спы - та - е:

а зъпидъ то - го те - ре - на выйшла би - да мо - ло - да...
мо - я ха - та изъкра - ю, я всю би - ду за зна - ю, бо - я въ би - ды по - чувавъ,

то я би - ду рошизнавъ, бо - я въ би - ды о - бидавъ, то я би - ду раа - видавъ.

Б.

Жваво.

Ой у я - ри глы - бо - кимъ сто - явъ те - рень вы - со - кый,

а зъпидъ то - го те - ре - на выйшла би - да мо - ло - да.

Ой у яри глыбокимъ
Стоявъ терень высокій,
А зъ пидъ того терена
Выйшла беда молода.

А хто биды не знее,
Нехай мене спытае:
Моя хата изъ краю,
Я всю биду азапаю,

Бо я въ биды ночувавъ,
То я биду распизнавъ;
Бо я въ биды обидаль,
То я биду розвидавъ:

Нема биди, якъ симъ лить,
Славна беда на весь свить;
Одъ Кракова до Кракова,
Всюду беда иднакова;
Одъ Кремянцю до Кремянця
Чортма биди нигде кинця;
Одъ Ружына до Ружына
Симъ паръ хлиба зморужила.

Мала беда, невылычка,
Надыбала чоловичка...
„Дежъ ты, бидо, родылася,
Що за мене вчепылася?“

— „Я въ Одесси родылася,
А въ Кыиви хрыстылася,
Въ Васылькови изросла,
Въ Хмильныкъ замижъ пишла,
Въ Хмильникъ замижъ пишла,
Тебе й тутъ изнайшла“.

Сидай, бидо на козу,
Ще й дорогу покажу,
Ще й дорогу покажу,
Тебе къ чорту одвезу.

Була беда въ Богаку,
Тамъ высила на гаку;
Якъ зирвалася изъ гака,
Къ дидьку втикла зъ Богака.

А ишовъ Веремій,
Вымнявъ биду на рамянь;
А ишовъ Панасъ,
И той биду за лобъ трясъ.

А ишовъ Денысь,
То й той буду въ плечи тысь;
А ишовъ Мартынъ,
Той бидою—гепъ объ тынь!

По—пидъ нашимъ ярымъ жытомъ
Лежить беда съ тихымъ лыхомъ;
А въ Браславецъ продалась,
Та въ лысыци убралась.

А тамъ люде знайоми,
На лысыци лакоми;
И лысыци изнялы,
Прочуханкы йй дали.

Ходыть беда за Днистромъ
За волами изъ весломъ:
Иде беда колясою,

То зъ кисилемъ, то зъ квашою;
Жияны биду обступылы,
Кисиль квашу роскупылы,
Кисиль квашу роскупылы,
Биди ребра облупылы.

А въ Кыивы—Тростянци
Дала старцамъ по яйци;
А мени дала дви,
Бо я спиваю биди.

На зеленій гирци
Пасла беда симъ лить вивци;
Пишла беда по заплату
Та усе въ крайню хату.

Пишла беда до Грыгора,
Одъ Грыгора выйшла гола.
Пишла беда до Дымяна,
Одъ Дымяна выйшла пьяна.
Пишла беда до Деныса,
Одъ Деныса выйшла лыса;

Пишла беда до Андруха,
Повтынали биди вуха;
Пишла беда до Петра,
А тамъ ноги попекала;
Пишла беда до Хведора,

.

Пишла беда до попа,
Былы биду, якъ снопа;
Пишла беда до дьяка,
Та й тамъ дали быяка;
Пишла беда до школы,
Былы биду доволи:
Былы биду у плечи,—
Не лизь, бидо, до печи!
Былы биду у груди,—
Не лизь, бидо, до грубы!
Былы биду по лапкахъ—
Не йды, бидо, по лавкахъ!

Пишла беда до мелныка,—
Дали биди вареныка;
Пишла беда до Луки,
Дали сыто муки;
Пишла беда до Бусынь,—
Дали зъ дишкою сыръ;
Пишла беда до Гаврыла,
Та ще й своихъ наварыла.

Пишла беда до шевци,—
Дали биди раминця;
Сила соби на стилци,
Поморщыла постыльци,

Взялась беда у боки:

Дали биди волокы;
Иде беда, гудучи,
Дали биди онучи:

Сама зъ себе дывується,
Що хороше, обується!
Пишла беда въ будякы,
Погубыла ходакы.
Цыгане кони минялы,

Свою биду пияналы,
Былы биду файдамы:
Не йды, бидо, за намы!
Былы биду сырымъ прутомъ:
Не стій, -шельмо, зъ баламутомъ!

Седыть беда пидъ мостомъ,
Идутъ люде зъ хворостомъ;
Дай ся беда розиграла,
Всімъ колеса поломила.

Стоялы старци обозомъ,
Найшлы биду пидъ возомъ;
Былы биду палыцями:
Не йды, бидо, за старцями,
Не крадь торбы зъ сухарцями!

Отамъ беда погнула,
Отамъ беда померла,—
Покотыла зъ горы роги,
Копытци задерла.

А ишовъ Якимвъ,
Та й по биди плакавъ;
Ишовъ Герасымъ,
Той у голосъ голосывъ;
Ишла Ярына,
По биди „Отче нашъ“ говорила;
Катырына маты йшла,
То рубашку несла.

Несе чортъ Марту,
Марта водкы квартиру...
Отамъ беда погнула,
Отамъ беда померла,
Покотыла съ горы роги,
Копытци задерла.

А ий дочка була,
Кругомъ свита обійшла;
Кругомъ свита обійшла,
Та й опять до насъ прыйшла...
Чортъ биду перебуде:
Идна згыне,
Десять буде!

№ 5. Хрысту на крести.

Псальма запысана видъ лирныка
Прохора Завертана (Бузивка, Таращ.
пов.).

5) Andante.

Ой на го - ри, на го - ри, на го - ри вы - со - кій,
тамъ сто-ить Спа - сы - тель, на крес - ти пры - бы - тый.

Ой на гори, на гори,
На гори высокій,
Тамъ стоитъ Спаситель
На крести прыбыйтый...
Ой, Боже нашъ, Пане!
Про що терпышь раны
Черезъ нашу (?) добру волю
Сточывъ кровъ зъ водою!

Ты, гришныку лютый,
Грихами набутый,
Образывъ есть болезнену
Ажъ у боку рану.
Ты, гришныку, кайся:
Пиды—сповидайся,
Вдарся до покуты:
Можешъ въ неби буты.

Ты, гришныку, кайся:
Пиды—сповидайся,
Перестанъ гришыты:
Можешъ въ свити жыты.
„Я сповиди не боюся,
О грихахъ не дбаю;

Въ роскожахъ проживаю,
Гришыть не покаюся“...
Може, чоловіче,
Покута стрыматы...
Ангелъ тебе видречеться,
Самъ будешъ проклятый.
Ангелъ прорикае,
Въ бикъ його торкае,
Страшнымъ судомъ устрашае
Душу навождае.
Якъ навезуть дровъ
Зъ темного лису,
Якъ наложить въ огонь вичный
На душу гришну,
Щей скажуть налыты
Гирького трунку,
За роскоши всего свита
Завдадутъ фрасунку.
Охъ, Боже, Боже мій!
Страшна смерть на ложі:
Набралася душа грихивъ,
Що й збутись не може!

ПРО БАНДУРУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Частина третя

Відтоді, як я написав дві попередні статті на тему бандури в сучасній Україні, багато речей змінилося, а також багато чого можна ще додати. Тому пропоную наступну статтю як доповнення.

Останнім часом на Україні значно покращалось постачання бандур. Сьогодні можна досить легко купити не лише просту чернігівську бандуру, але й бандуру з перемикачами, концертну. Раніше ці інструменти можна було дістати тільки по замовленню. Варто також сказати, що від 1955 року чернігівська фабрика бандур випустила уже 40,000 інструментів.

На жаль, справи на Львівській музичній фабриці не покращали, оскільки Герасименко (автор «Львів'янки») має труднощі з уведенням цієї бандури у виробництво. Це, насамперед, пов'язано з тим, що досить важко знайти або витренувати майстрів. Нерідко після того, як робітник стає професійним майстром, він переходить на краще оплачувану роботу. Тому той факт, що «львів'янки» стали уже непоганої якості, і навіть Київська капеля замовила цілий набір, багато не змінив: на теперішній час виробництво бандур на Львівській фабриці припинилось зовсім. Зате, ця фабрика почала виробляти дитячі бандури, які навіть легші й кращі від чернігівських дитячих бандур.

Перестали виробляти бандури і в Мельнице-Подільській фабриці, в основному через кошти: хоч виробляли тут бандури вручну і коштували вони вдвічі більше, якості вони не кращої, ніж чернігівські.

Щодо навчання бандури, то можна з приємністю сказати, що відновився знову відділ бандури у харківській консерваторії. Це вже четвертий вищий навчальний заклад, у якому викладають бандуру. Проте справи із аспірантурою по бандурі не покращалися: бажаючих поступити багато, а на аспірантуру приймають лише одного студента на п'ять років. Варто згадати, що самий курс аспірантури дуже вимогливий і важкий, через що його дуже важко закінчити. Саме тепер на аспірантурі у Києві вчиться Людмила Коханська-Федорова.

Із бандуристів, про яких я згадував раніше, хочу згадати Володимира Кушпету, який у минулому грав у дуєті із Костянтином Новицьким. Володимир «переграв» собі руку і більше не може виступати. Останнім часом він почав цікавитись «старосвітською» бандурою О.Вересая. Новицький знайшов собі іншого партнера і навіть записав платівку інструментальних композицій. Платівка, правда, ще не вийшла у продаж, через те, що «художня комісія» забракувала одну сторону платівки. Новицький збирається переробити репертуар цієї платівки і замість старого, ужити класичні твори українських композиторів — Бортнянського та інших.

Проф. Сергій Баштан на відкритій лекції під час республіканського семінара бандуристів у лютому м-ці 1985 р.

На Україні почав відновлюватись інтерес до харківської бандури. Уже розійшлося кілька бандур, зроблених за зразком бандур братів Гончаренків. На жаль, бракує музичної літератури, а те, що було надруковане в тридцятих роках,— недоступне. Проте, молоде покоління бандуристів не піддається і розроблює власну техніку й методику.

Поширюється зацікавлення і думами, і все більше виконавців включають їх у свій репертуар. Проте, більшість виконавців — це жінки, і попередницею у виконанні дум тепер є Галина Менкуш. Вона блискуче виконує думи і навіть береться за билинний епос.

Також можна згадати, що кляса бандури набуває престижу в консерваторії. Це пов'язано з кількома причинами: головний викладач бандури Сергій Баштан дістав звання професора і навіть став «парторгом» консерваторії, що є дуже важливою позицією. Тому збільшилось і число замовлень на бандури від композиторів, збільшились і тиражі друкованих нот. Якщо колись друкували по 100 чи 300 примірників, то тепер по 5, 7-15 тисяч. Так, цього року вийшов чи не найдосконаліший з теоретичного боку підручник гри на бандурі Омельченка і Баштана, хоч на еміграційні умови він не дуже надається. Зростає авторитет бандуристів і поза

**Заслужений артист УРСР Геннадій Нещотний, лютий м-ць
1985 р.**

консерваторією: соліст-бандурист хору ім. Вірьовки Ю. Незовибатько недавно дістав звання «заслуженого артиста», а бандурист капелі бандуристів Г. Нещотний сподівається дістати звання «народного артиста». Це буде вперше в історії бандури (крім Кучугури-Кучеренка).

Покращується становище і в самій Капелі. Збільшуються вимоги до членів-співаків: якщо раніше це були люди, які не збиралися затримуватися в Капелі й тому не вчилися на бандурі, то тепер кожен співак повинен навчитися грати.

Все менше вживається баянів для підсилення звуку, натомість вводяться кобзи і концертові цимбали. Збільшилось і видання платівок Капелі: тепер появляється по платівці майже кожного року. Нарешті, варто згадати і нового заступника диригента М. Верету, який розписав для Капелі кілька дуже вдалих обробок, а також працює над монументальними творами у стилі Хоткевича.

Відрадно згадати, що вже кожного року відбуваються республіканські семінари для бандуристів. Один з таких семінарів вудбувся у лютому 1985 р. в Києві. Присутніми були бандуристи з цілої України: з Донбасу, Кубані, Харкова, Сум, Чернігова, Луцька, Івано-Франківська, Ужгороду, Рівного, Чернівців, Одеси, Запоріжжя. Тут я вперше довідався, що існують аж три капелі у Ялті, і що на Кубані ще живуть і грають учні Ємця. Довідався також, що багато бандуристів знають про досягнення на еміграції: про Капелю ім. Шевченка, про Сумівський ансамбль під керівництвом Потапенка, про «Гомін Степів» з Нью-Йорку.

Не обходиться, звичайно, і без недоліків. Так, багато труднощів існує із переведенням у життя недавньої реформи у викладанні бандури, особливо у введенні нової техніки і постановки руки. Дуже повільно покращується справа із тиражем друкування нот для бандури.

Київське братство кобзарів. Учні панотця Георгія Кириловича Ткаченка, лютий м-ць 1985 р., Київ. Посередині сидить о.Г.Ткаченко, в другому ряді Віктор Мішалов і Володимир Кушпет

Проте, в загальному можна сказати, що бандура почала розвиватися незнаними досі темпами, і якщо ніщо не зупинить цього розвитку, бандура у недалекому майбутньому повинна вийти на світову арену.

**Вересень 1985 р.,
Сідней, Австралія**

НАД СВІЖОЮ МОГИЛОЮ св.п. В.ЮРКЕВИЧА

Прощальне слово М.Л.Чорного, адміністратора ШКМ в Нью-Йорку

СПОМИНИ

Мої початки з бандурою треба шукати чотирнадцять років тому, коли відомий бандурист, мій приятель сл.п. Володимир Юркевич, майже насильно впхав мені в руки бандуру. Незабаром після того, по важкій праці, довкола нього згуртувалися кілька хлопців: Тіленький, Кицак, Крицак, Гнатишин, Гринюк, Івашко та я. Здається, було ще кілька, але їхніх імен сьогодні уже не пригадую. Всі були зацікавлені бандурою.

Покійний Володимир Юркевич постійно підганяв та заохочував нас, тому за короткий час зміг організувати невелику групу бандуристів та співаків і дати перший концерт в Ньюарку. Після цього, з допомогою маєстра Осипа Головацького з Кліфтону, була організована Капеля Бандуристів при станиці 1-ої УД УНА в Ньюарку. На початках вона складалася з одинадцяти співаків та дев'яти майбутніх бандуристів, але вже пізніше вона нараховувала вже понад п'ятдесят членів, в тому числі до двадцяти бандуристів.

Найвищим досягненням Капелі був перший виступ на третьому Українському Фестивалі у Гарден-Стейт Арт-Сентер у 1976 році, на якому нас слухали понад 8,000 слухачів, та видання платівки «З Піснею на устах». Для мене видання платівки було особливою подією. Написана мною пісня «Крізь села, дорогами» (в обробці О.Головацького) вийшла на цій платівці вперше у світ.

Окрім Капелі, ми часто виступали й квінтетом під керівництвом Володимира Юркевича, у складі його самого, П.Шкварка, М.Гнатишина та мене. Трохи пізніше до нас долучились В.Мазяр та П.Семенюк.

У Капелі я брав участь аж до її розв'язання у 1979 році. У 1975 році у мене почали вчитися брати Петро і Юрко та їхня сестра Стефанія Лучкани, віком від

Бандура роботи Володимира Васькова

Менший Ансамбль «Бурлаків». Зліва направо сидять: Р.Левицький, С.Ковальчук, В.Васьків, П.Шкварко. Стоять: І.Сась, О.Возьний, І.Баланчук, Д.Васьків, С.Матвійків

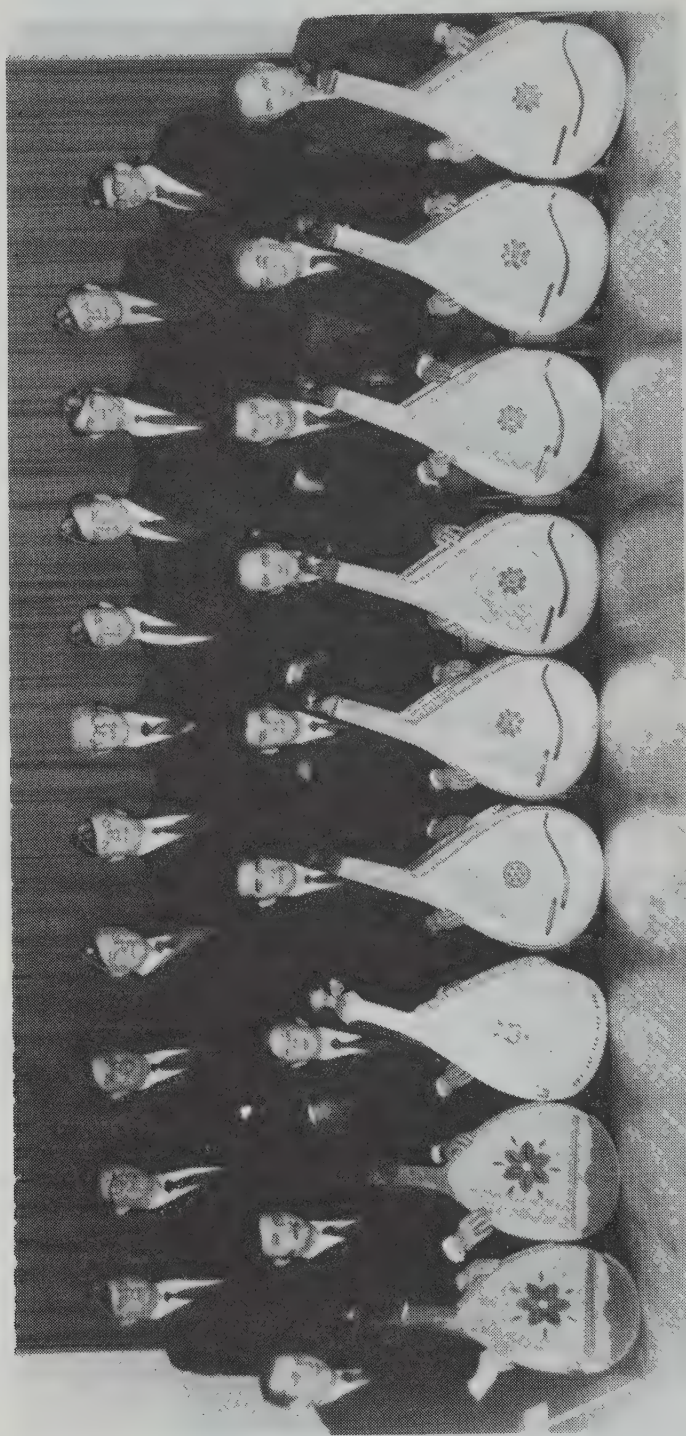
десяти до тринадцяти років. Хоч по-українському вони не розуміли, і працювати з ними було досить важко, за три роки ми змогли видати свою платівку «Орли» з допомогою їхнього батька та Осередку СУМ-А в Пассейку.

Десь в той час я познайомився з маестром С.Ковальчуком, що тоді керував ансамблем бандуристів «Бурлаки», в якому я, Р.Левицький та П.Шкварко почали брати участь у їхніх концертах. Так ми виступили на українській телепрограмі Р.Мариновича, а також у часто влаштовуваних Мариновичем концертах-забавах. Моя пісня «Крізь села дорогами» сподобалась маестрові Ковальчукові настільки, що він обробив її на свій смак і включив на платівку, яку «Бурлаки» видали у 1978 році.

З часом підросли і мої учні, «Орлята», і на прохання їхнього батька ми почали виступати разом. Після того, як до нас долучилася ще одна моя учениця, Орися Химера, ми дали понад сімдесят виступів по різних громадах та фестивалях. У нашому репертуарі вже було понад шістдесят пісень та близько десяти колядок. Двічі ми виступали на денній програмі в Гарден-Стейт Арт-Сентер фестивалі. Часами з нами виступали й інші бандуристи: Р.Левицький, П.Шкварко, М.Гнатишин, С.Ковальчук. пізніше всі ми прилучилися до «Бурлак», і під керівництвом маестра Ковальчука виступали на багатьох концертах, навіть на місцевій телепрограмі у Вілмінгтоні, штат Делавер. В ансамблі панувала дружня атмосфера та загальна любов до бандури, і не зважаючи на те, що до Вілмінгтону було 110 миль в кожную сторону, ми всі, не вагаючись, їздили, деколи навіть по двічі на тиждень.

У 1982 році заходами П.Марчівського та С.Лобура в Пассейку постав ансамбль бандуристів. Я долучив до зібраних вже співаків своїх «Орлят», і так був створений Ансамбль Бандуристів «Гайдамаки» під патронатом відділу СУМ-А у Пассейку. Цей ансамбль згодом нараховував близько 28-ми осіб, з них дев'ять бандур; у репертуарі було коло тридцяти пісень, а разом ми дали понад тридцять виступів.

Сьогодні склад «Орлят» змінився: декотрі побрались, декотрі збираються побратись, їхні місця займають «старші круки», такі, як я. Все ж таки ансамбль грає та співає — для добра наших громад та на славу нашої Батьківщині.

Сидять бандуристи: В.Юркевич, Крицак, Стоцько, М.Гнатишин, В.Васьків, В.Мазяр,
П.Семенов, І.Ярош, І.Івашко

Стоять хористи: В.Матіяш, Р.Рейнарович, М.Семанишин, Я.Шелестун, В.Білозір,
О.Головацький, І.Буняк, П.Кузів, невідомий, С.Магмет, В.Гладич

БАНДУРА АДАМЦЕВИЧА

У січні цього року сповнилося 80 літ від дня народження відомого українського кобзаря Євгена Олександровича Адамцевича (1904-1972). Він неодноразово бував у Крем'янці, на Волині, виступав на кобзарських вечорах. У краєзнавчому музеї зберігається близько двох десятків його речей, серед них рідкісний музичний інструмент бандура. Спеціалісти вважають, що в цьому інструменті переплелися елементи і кобзи, і бандури.

Кобза (з тюркської мови — музичний струнний інструмент) відома ще з часів Київської Руси. Найпопулярнішою була кобза, що мала шість довгих струн, які йшли вздовж ручки і натягувались кілочками на головці грифа, і шість коротких, які називалися приструнками і кріпилися на правій стороні деки.

Бандура на Україні відома з ХУ століття. У ХУІІІ столітті вона витиснула кобзу, хоча до певної міри і нагадувала свою попередницю, але мала значно більшу кількість струн (п'ять басів і 18 приструнків). Сучасна бандура має аж 56 струн. Дослідники вважають, що цю конструкцію винайшли українські народні майстри, взявши за основу принцип звукоряду давніх гуслів з поступовим укорочуванням струн.

Чим же цінна бандура, яка зберігається у Крем'янецькому музеї?

Перш за все — це рідкісний інструмент, який має елементи і кобзи, і бандури. Вздовж грифа йдуть 13 басових струн-бутнів, три з яких контрабасові й винесені за гриф вліво. Праворуч над декою 25 коротких струн-приструнків. Цікаво, що в цій бандурі частина приструнків йде над струнами-бунтами під кутом, а не паралельно до них. Це дає змогу зручніше грати на інструменті, є певна економія рухів руки при під час гри.

Важливе те, що ця бандура належала Євгенові Адамцевичу. Відомий дослідник української народної творчості О.Правдюк, який добре знав кобзаря, підкреслює, що Є.Адамцевич сам реконструював інструмент. Він збільшив кількість басів, познімав зайві приструнки. Це полегшувало виконання творів у швидкому темпі, оперування басовими звуками. Бандура Є.Адамцевича має 13 басів і 25 приструнків. Отже, бандура, що зберігається в музеї, не тільки власність кобзаря, а й була реконструйована самим Адамцевичем. Він реконструював інструмент, будучи незрячим, бо осліп у двохрічному віці від віспи.

Як же потрапила бандура Адамцевича у музей? Її придбав у післявоєнні роки, коли Є.Адамцевич неодноразово приїжджав до Крем'янця на кобзарські вечори М.А.Матерський — цінитель української народної пісні й думи, який тривалий час вів у Кременці народні хори, капелю бандуристів, викладав співи і музику в школах. З часом бандура була пошкоджена і майже призабута. Якимось ми розговорилися з ним про Адамцевича, і Микола Антонович люб'язно передав бандуру музеєві. І ось нещодавно вона народилася вдруге, завдячуючи майстерності викладача музичної школи А.І.Бродіна. Тривалий час Анатолій Іванович займався реставрацією інструмента: поправив деку, переклеїв корпус, поправив кілки, встановив усі струни. Бандура повністю реставрована, настроєна і може бути використана в концерті.

У крем'янчан ще живі спогади про концерти Є.Адамцевича. Його вабила сюди і дружня аудиторія слухачів. У Великих Бережцях живе донька кобзаря. Постійним супутником у його мандрах була дружина Лідія Дмитрівна.

— Він мав чудовий баритон,— згадує М.А.Матерський. — Особливо вправно грав на бандурі. В його репертуарі були давні українські історичні пісні та думи («Байда», «Євшан-зілля», «Морозенко»). Він мав феноменальну пам'ять. Адже зберіг і доніс до наших днів «Запорізький марш» — унікальний твір української музичної культури, пов'язаний з козащиною.

Після смерти кобзаря працівники краєзнавчого музею звернулись до його дружини Лідії Дмитрівни, щоб вона передала ряд речей Адамцевича музеєві. У 1976 році були придбані кожух, пояс, сорочка, інші особисті речі кобзаря, а також близько 20 книг

відомих поетів, письменників, учених з дарчими написами. Адамцевичеві і ряд статей про творчий доробок, концертно-виконавську майстерність Євгена Олександровича.

Особисті речі Адамцевича, бандура його ж реконструкції, книги, представлені для огляду в музеї, викликають значний інтерес у відвідувачів. Матеріали, пов'язані з Євгеном Адамцевичем, дбайливо оберігаються і є цінною пам'яткою нашої культури. Вони свідчать про глибоку шану до відомого кобзаря, чудового виконавця українських народніх перлин.

**Г.Чернихівський,
Крем'янець на Волині**

СЛІПИЙ КОБЗАР З ДІВЧИНОЮ-ПРОВІДНИЦЕЮ
Олія на полотні. Мал. Леонід Грицай — Чикаго, Ілл.
із збірки В.Луціва

An introduction to the Kharkiv Style

- Part Three -

In this third article of a series we shall discuss the right hand and its place as the accompaniment. As we all know the left hand which provides the accompaniment in the Kiev-Chernihiv styles only allows a primitive function to be played. This rhythmic and harmonic function cannot be varied much. It also has other faults such as the fact that quick movements are not possible to perform and the fact that this accompaniment is restricted to one area, leaving the central section totally bare. The Kharkiv method overcomes these problems by allowing a richer harmonic accompaniment which can be varied considerably. Another fact to consider is that the right hand is more agile and thus able to cope better with quick accompaniment passages.

When one considers the Kharkiv instrument as an accompanying instrument it has many positive aspects. (1) The focus of the voice and instrument are in the same position. (2) When the instrument is accompanying song, doubling of the melody is not so important as the harmonic function of the accompaniment. It is natural that the better hand play the more difficult and interesting part. The positioning of the instrument allows better communication with the audience.

Let us review some of the many patterns which are possible in the accompaniment

Ex 1.

1. $\begin{matrix} 1 & 2 & 3 \end{matrix}$ etc.

2. x 4 etc 3. x 4 etc

4. x 4 etc. 5. x 4 etc

6. x 4 etc 7. x 4 etc

8. x 4 etc 9. x 4 etc

10. x 4 etc 11. x 4 etc

12. x 4 etc 13. x 4 etc

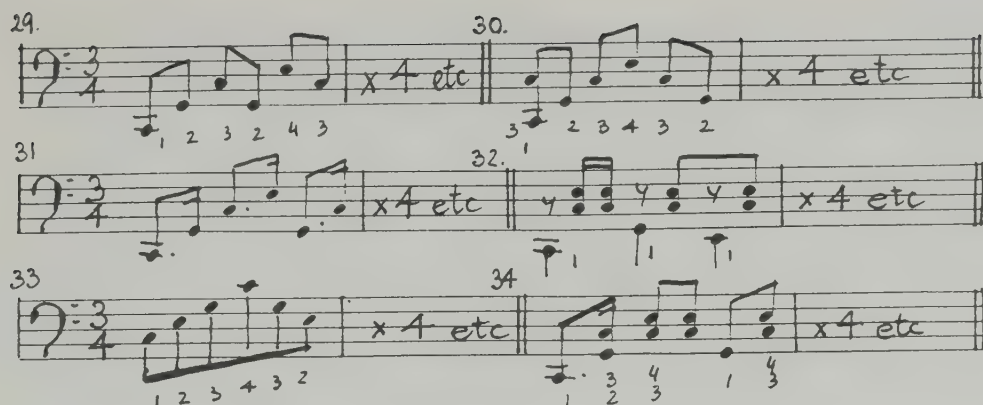
Try exercise 1. The fingers should be stiff. In the bass region, play slightly lower down the string toward the bridge. This gives a duller sound which helps to dampen the sounds quicker. Try the other exercises using the following figures by playing them 4 times before going up to the preceding note, and back down again.

Because of the fact that we rarely change the harmonic function in steps, but usually in jumps of large intervals, let us repeat all the previous exercises making the root of the chord change following the cycle of 5ths i.e. ex 18 (a)

In the above examples the chords have been in a stiff position, that is the spacing between thumb and other fingers has been constant. This does not have to be so. The thumb can have considerable movement, as in exercise 19 and 20.

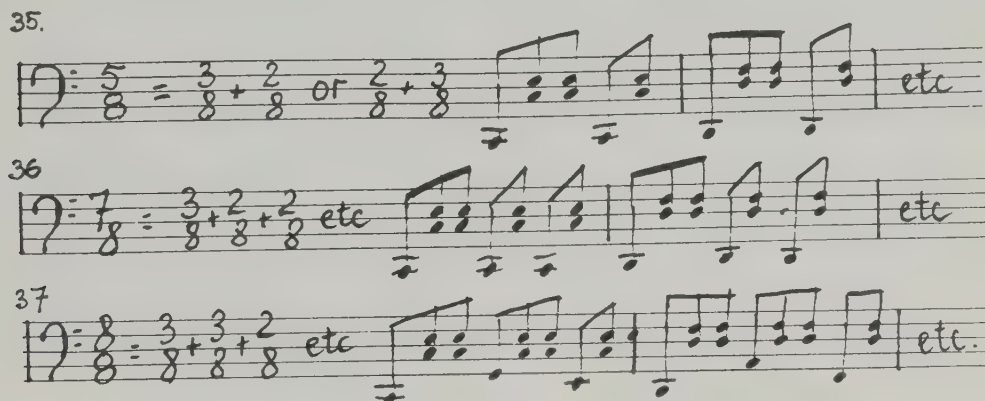
In the above examples the thumb moves about following the basic notes of the chord. It can also play passing notes.

We have looked at the simple times $\frac{2}{4}$ and $\frac{4}{4}$. What about other metres. Let's look at some patterns $\frac{3}{4}$.

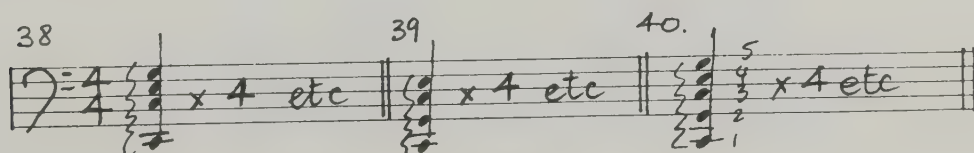
Exercises 21 - 34

Time signature such as $\frac{6}{8}$ and $\frac{9}{8}$ are common, but what about the Ukrainian folk songs which have compound metres? Most amateur musicians shrug this away and say it is too difficult. These are usually a number of simpler rhythms jointed to each other.

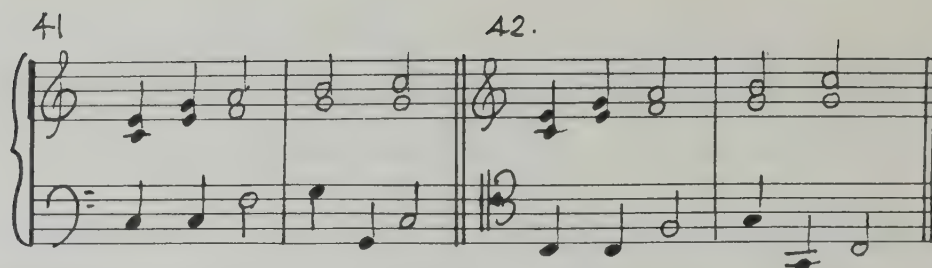
Exercise 35, 36, 37

Arpeggios are simple to do in the right hand and provide a very bandura-type accompaniment. Of course, because they are being played in the bass they must have a wider spacing so that they may be heard clearly by the listener. Practice these. (Ex 38 & 39)

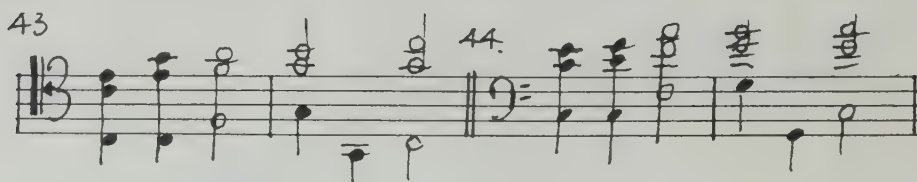

Exercise 38 - 40

Let us now discuss the role of the tenor clef in bandura music. Music written for the Kharkiv bandura requires the knowledge of three clefs: the treble (G clef) the Tenor (movable C clef) and the bass (F clef). Those that play the piano and the Kiev bandura know the first and the third well and most will think that the tenor is redundant. The tenor clef is needed by the educated bandurist. The Kharkiv bandura is capable of wide spaced chords and because of the character of the instrument,

these chords move about the instrument; at one moment being in the bass, the other in the treble, while at other times being in both. When the case is the former, where the parts of the right hand are both in treble and in bass clef for long times, it is confusing to use leger lines for the full length. Some may say that two staves can be used this would mean that we would be using three staves when really two are sufficient. e.g. Exercises 41 - 42

Using the same chords with the tenor and bass clefs on one stave. (Ex. 43 & 44)

When such passages appear and the transposition on to leger lines is not wanted, the need for the use of the tenor clef becomes obvious.

The next article in the series will deal with the left hand in the (Π) position. The author of this set of articles is very interested in the problems which you may be having and any suggestions as to bettering the articles. Please make an effort to write a few lines if you are attempting this course. We would appreciate the feedback.

ДОРОГІ БАНДРУСТИ! Нехай журнал „БАНДУРА” буде Вашим найкращим подарунком для Ваших друзів і знайомих з нагоди: іменин, дня народження, різдвяних чи великодних свят.

KOBZARI OF THE POLISH COURTS

Victor Mishalow

Although music flourished relatively early among the middle class of Poland, enlivening festivities as early as the first half of the 14th century, court music did not appear in Poland until the 14th century. There are, however, mentions of troubadours singing songs of chivalry (which are often referred to as “knights songs”) as early as the 11th century. However, none of these songs are known to have survived. It is possible that they may have had some relation to the epic *Byliny* or *Dumy*, however, the lack of texts means that it is impossible to study this relationship.

It is known that Ukrainian music played a great role in the development of the early Polish musical culture. The Polish historian Adolf Chybinski¹ writes about this in detail, and more information can also be found in the monumental work “A dictionary of the Musicians of Poland”² which gives details of the musicians in the kings’ employment from 1139 onwards.

The first mentions of the epic genre called *dumy* can also be found in Polish sources in the writings of S. Sarnicki in 1587.³ He mentions the fact that *dumy* were Ukrainian. N.M. Vozniak found in a manuscript from the Middle Ages the text to a variant of the *Duma* about the *Kozak Holota* which has been dated to 1693. This manuscript belonged to the nobleman Kondracki.⁴

B. Patrocki (1543-1614) mentions the beautiful Ukrainian songs and virtuostic playing of the cossacks on the *kobza*⁵ and the writer Mikolaj Rej also mentions Ukrainian *dumy* sung by Ukrainian *kobzari*.⁶

The research of ancient archives by Polish scholars has revealed a large number of Ukrainian musicians, usually *bandurists*, *kobzari* and *lutanists*. In the 15th-17th century there served the following musicians:

Bandurists; Taraszko Rafal (c. 1441)

Czurylo (c. 1502)

Voitashek (c. 1580)

Nechai (1683-94)

Woloszyn (1694)

Weselowsky (c. 1694)

Lutanists: Stechko, Podolian, Lukian, Andreiko, Sytych, and a singer Andry who performed *Dumy*.⁷

The earliest mentions of a Ukrainian *bandurist* can be found in Adolf Chybinski’s “A dictionary of Musicians in Ancient Poland”⁸ which mentions: “Taraszko, Rafal; *bandurysta krolewski w Krakowie w.r. 1441 . . .*” (Court *bandurist* in Crakow in 1441).

Further information as to the existence of *bandurists* in the Polish court of the time is corroborated by another Polish book: “The Music of the Polish Renaissance” by Zofia Lissa and Josef Chominsky.⁹ The authors state that during the reign of Sigismund the Elder (the first half of the 16th century) among the instrumental soloists at the court there was “even one Ukrainian *bandurist*, also the king’s companion at chess.”

King Sigismund August (1548-1572) also had a close companion - the *bandurist* Czurylo¹⁰ who could have previously been mentioned in 1500 and 1502 as Czurylo-*bandurysta*, *pochodzenia Ruskiego*.¹¹

We know that during the times of Sigismund III (1566-1632), Prince Samiylo Koretsky played a *kobza*. We also know that he was taken into captivity by the Turks, where he played for his comrades in Constantinople.¹² Siarczynski states the “Sigismund III loved music, and of the more stately gentry there was not one who did not have a court capella. Amongst the gentry, the most popular music was the *kozachok* on the *bandura*, and the *wegrzynek* on the lute.”¹³

Another bandurist who was previously thought to be the first to be mentioned in Polish chronicles by O.S. Famintsyn¹⁴ is that of the bandurist Voitashek also known as Dovhohrai in 1580, who played in the court of Krystofor Zborovsky and is mentioned in the chronicles as if he were a normal member of the court, and nothing exotic.¹⁵ He is also known to have served in the court of Stepan Batoriy in 1583.¹⁶ Voitashek could also be the famous bandurist Voitashko (Albert) Dluhorai¹⁷ (or Voitashek Adalber Dovhohrai or Dlugorai) who was also a celebrated virtuoso lutanist and who served not only in Polish courts but also in the courts of Germany.

Dluhorai left an important and valuable monument in the history of lute music - The Leipzig lute tablature of 1619¹⁸ which includes a number of his own compositions and many transcriptions of works by European composers. His works were so popular that they were also included in the album of J. Besard - Thesaurus harmonious which was published in Kolonia in 1603.¹⁸

Apart from Dlugorai, in the courts of the Polish nobles of the 17th century there served the Ukrainian musicians Boyarskiy - who played both the lute and regal, and Shumsky from Lviv who played both the lute and the kobza.²⁰

The bandurist Weselowsky in 1684 worked in the capella of Jan Kazymyr (1674-1694) as a singer and bandurist. In 1693-94) he is known to have performed for the Polish King a cossack epic duma known as "Varna", and received a handsome reward for doing so in 1694.²¹

Many songs and dances of Ukrainian origin have left their mark on Polish music after becoming popular there, such as the duma with its augmented 2nd and raised 4th degree. Such influences are prominent in the instrumental works of the 16th and 17th centuries in dance forms such as the Hayduk and the Kozachok. Ukrainian music transversed through Poland to Western Europe where a number of Kozachoks and Kozaks were published in Italy and France.²² Recently more study has been made due mainly to the greater availability of ancient manuscripts and lute tablatures.

A Kozaczek has been found in an Italian tablature dating to 1621²³ which also has an additional title - Balletto Rutteno. A 1700 tablature for Mandora has a "Kozak and a "Chorea kozacky". A great number of other Ukrainian dances have also been found being in various tablature forms and carrying titles of being Polish, Cossack, "rutenisch" or having their origins designated as "Ruthenus", Ruthenus-Polonus", "Samatico-Polonus" etc.²⁴

With time more and more tablature will be unearthed and studied, and more shall be made into facsimile editions and transcribed, which will allow the bandurist to retrieve a large amount of forgotten repertoire, and find out more about this forgotten area of bandura history.

FOOTNOTES

- ¹ A. Chybinski Ziemia czerwienska w polskiej kulturze muzycznej XVI xw. Lwow 1936.
- A. Chybinski Słownik muzykow dawnej Polski. Polskie Wydawnictwo Muzyczne. Krakow 1949
- ² Słownik muzykow Polskich. PWM Krakow 1964.
- ³ S. Sarnicki Annales sive de origine et gesti Polonoꝝum et Lituanoꝝum libri. VIII & III bipsiae *1587 p.387.
- ⁴ Г.Хоткевич. **Музичні інструменти українського народу.** ДВУ, Харків 1930.
- ⁵ B. Paprocki Herby rycerstwa Polskiego. Krakow 1905.
- ⁶ A. Bruckner Mikolaj Rej. Krakow 1905.
- ⁷ Słownik Muzykow Polskich.
- ⁸ Chybinski 1949
- ⁹ Zofia Lissa, Muzyka Polskiego Odrodzenia
 Josef Chominsky Panstwowy Instytut Wydawniczy, Polska Akademia Nauk Warszawa 1954
- ¹⁰ A. Polinski Dzieje muzyki polskiej w zarysie Lwow 1907 p.48.
- ¹¹ Słownik Muzykow Polskich.
- ¹² О.С.Фаминин. Домра и сродне ей музыкальные инструменты. СПб, 1891, ст. 97.
- ¹³ Siarczynski **Obraz wieku panowanie Zygystmunta III, 1828, 365.**
- ¹⁴ О.С.Фаминин, там саме.
- ¹⁵ Г.Хоткевич, там саме.

РЕПРЕЗЕНТАНТКА ЖУРНАЛУ «БАНДУРА»

Кралі балю преси: (зліва) перша князівна — Христина Стеранка, краля — Галина Кохно і друга князівна — Христина Катречко

ГАЛЯ КОХНО

25 років, студентка астрономії і астрофізики на Університеті Мериленду, член Українського Товариства Бандуристів, голова організації українців при університеті, член танцювального ансамблю «Лиман» та групи українських професіоналістів у Вашингтоні. Співає в церковному хорі, бере участь у концертах. Вивчала українську мову в школі українознавства та в університеті. Має велике зацікавлення в українській музиці, особливо в бандурі, народніх піснях та в українській історії. Займається журналістикою — українською і англійською. Дописує до ряду журналів. Виголошує доповіді. В Німеччині появилася її праця з ділянки історії України п.н. «Українська боротьба за незалежність».

В суботу 2 листопада ц.р. відбувся 13 з черги балю преси, на якому вибрано репрезентантку журналу «Бандура» ГАЛИНУ КОХНО кралею на 1986 рік.

Нам приємно відмітити, що ескортом кралі Галини Кохно був талановитий бандурист, студент музики Марко Івасиків з Нью-Йорку.

При цій нагоді ми щиро вітаємо також бандуристку Христину Катречко, яка репрезентувала відомий журнал «Форум» і була вибрана другою князівною.

Проф. П.Гой

СЛОВО ГОЛОВИ ФУНДАЦІЇ УВУ ПІД ЧАС КОНЦЕРТУ БАНДУРИСТІВ У МЮНХЕНІ

Дорогий наш Ректоре! Всечесніші отці й сестри! Колеги професори! Дорогі учасники студійної програми «Стежками батьків по Європі»! Студенти, зокрема дорогі учасники курсу «Українська народня пісня і бандура», українська громадо великого Мюнхену!

Мені надзвичайно приємно в імені Фундації УВУ привітати Вас і щиро подякувати всім за доточасні спільні зусилля, опіку і допомогу.

Зовсім не випадково, що перший академічний курс про «Українські народні пісні й бандуру» — знайшов свій притулок в програмі та в приміщеннях УВУ — цієї всенаціональної української Альма Матер, що понад 65 років служить вірно українській науці та українській спільноті поза межами Батьківщини.

Зродився УВУ зусиллями українських професорів, колишніх старшин і бійців українських армій при допомозі й для молодих українських людей. Людей майже того самого віку, що сьогодні виступають перед Вами,— маніфестуючи свою любов і шану світлій традиції наших предків, нашої рідній українській духовості й культурі.

Створено УВУ в січні 1921 року, тобто тоді, коли «встоятись не було сили». Вороги поневолили українські землі, виникла потреба змінити форму боротьби, як співається в нашій народній пісні, «змінити кріси і гармати на книжки». Цієї зміни притримується УВУ досьогодні, і ситуація на Батьківщині не змінилася. Навпаки, йде плянова і посилена боротьба для знищення самої субстанції нації на Батьківщині та постійний ідеологічний наступ на українську діаспору.

Саме тому, щоб допомогти рости і розвивати цю нову форму нашої самооборони й боротьби, створено в 1975 році Фундацію УВУ в Америці. З нагоди свого ювілею десятиліття Фундація УВУ дала цього року 145 стипендій для українських студентів на студії різних галузей нашої науки, літератури і мистецтва.

Однією із форм праці фундації, крім стипендій і фінансової допомоги, є в основному рощення молоді української зміни на базі глибинного вивчення і пізнання нашого минулого і сучасного, нашого буття у всіх його багатогранностях. Це також розшук наших національних перлин, забутих здобутків чи втрат наших предків, розсіяних по всіх закутинах Західньої Європи. Все це і є студійна програма «Стежками батьків по Європі».

Саме мандруючи щорічно «Стежками батьків», ми бачимо їх велич, їх шукання допомоги рідному народові, їх здобутки, страждання і часто смуток, сльози і кров — на цій довгій тернистій дорозі. Дуже велично і стисло схаактеризував ціль «Стежок» і унапрявив їх св.п. Патріярх Йосиф у своєму слові до молодих мандрівників в 1981 році:

«Дорогі Студенти! Гарне ви вибрали гасло. Ходіть по тих стежках з призадумою. Належите до великого народу, якого сліди найдете по цілім світі — сліди, повні шляхетних і славних вчинків українського імени, яким наша Батьківщина славиться серед народів.

Де б ви в світі не знайшлись, з усіх усюд ведуть стежки і дороги до Європи — колиски так званої західньої цивілізації... Ви рушили в дорогу, щоб щось пізнати,

щоб щось навчитися, а головне — шукати за слідами наших предків, які в різний час, з різними цілями по Європі подорожували, в ній шукали піддержки для своїх змагань за свою правду і волю.

Ви не тільки громадяни Америки, де ви народились, але ви по крові українські діти, діти українського народу. Коли ви в Європі ходите стежками, якими ходили ваші батьки з великим горем в серці в часі Другої світової війни, то на тих стежках є їхні сльози, терпіння і туга за покинутою батьківщиною.

Вчіться одного на тих стежках ваших батьків: любови до рідного народу і його минулого та пильно спостерігайте, що по всіх тих слідах Ви побачите в своїх батьків любов до Бога, до своєї Церкви і до своєї рідної землі. Наслідуйте їх у тому».

Тому при Фундації УВУ в часі студійних поїздок творяться студентські комітети для спеціальних завдань.

В 1982 році організований Український Студентський Комітет у Дахав, що його завданням, демонстраціями, збіркою документів, переговорами, дипломатією і зв'язками було встановити в 1984 р. пропам'ятну плиту, присвячену нашим політв'язням у кацеті Дахав. Створено при УВУ в Мюнхені навчальну програму для найновіших біженців. Створено Студентський Комітет в Монте Кассіно (Італія), що також розвиває свою працю.

В нашій студійній програмі ми пов'язали студії в УВУ з мандрівкою «Стежками батьків по Європі», тобто поєднали приємність із унаглядненням нашої історії, наших культурних досягнень, наших втрат — тобто з шуканням слідів славних предків. Це у наслідку не тільки те, що активізує молоде покоління, але і приносить загально національний вклад у скарбницю нашої історії.

На останньому Конгресі СКВУ в Торонто під проводом незабутнього Григорія Китастого виступило біля півтори сотні молодих бандуристів, які походили з усіх кінців Америки і Канади. Це новітні воїни Молодої України в боротьбі за культурну самобутність нації. Це був своєрідний початок нової доби, подібної колись до доби Кошиця чи Авраменка із позитивними наслідками в наступних поколіннях. Управа Фундації відчула цю велич, часовість і ваготу, тому і прийшла негайно з організаційною і фінансовою допомогою тільки для того, щоб закріпити і поширити цю настанову, цю любов і служіння нації через пісню і гру на бандурі нашою Молодою Україною поза Батьківщиною.

Влітку 1984 року було зорганізовано і фінансовано перший курс гри на бандурі при УВУ у Мюнхені для української молоді в діаспорі. Завершення цього курсу принесло загальне задоволення і успіх, зокрема мистецькими виступами на площі біля ратуші Мюнхену та в німецькій телевізії.

Влітку 1985 року зорганізовано перший академічний курс при УВУ виключно для української молоді з європейських країн. Участь взяло 19 осіб. Майже всі європейські країни були заступлені.

Мої молоді друзі, вітаю вас із вашим першим публічним виступом на закінчення курсу. Тільки через вашу любов і шану до нашої пісні, наших культурних традицій і через посвяту — ви в такому короткому часі дійшли до сьогоднішнього завершення курсу.

В Україні немає жодної можливості на вільний розвиток української культури. Її творять представники Молодої України поза межами Батьківщини. Дуже часто наші творці — це не тільки перша, а то друга чи третя генерація молодих людей, народжених на чужині. Сила української пісні й бандури єднає їх у велику родину

для служби пісню Україні. Йдеться нам про те, щоб наші культурні надбання, наші пісні, що складають і оформлюються в сонячній Каліфорнії, в степах Канади, серед димарів Пітсбургу чи хмародерів Нью-Йорку — передати вам. Запалити вас їх чаром і красою для того, щоб ви, полюбивши їх, стали їх носіями і розсадниками, як наш аванпост і своєрідний поміст між творчою Молодою Україною Америки та Канади і Батьківщиною. А також, живучи найближче до Рідної Землі, різними засобами передавали творчість заокеанської України в Батьківщину.

Управа Фондації при щедрій допомозі української патріотичної спільноти фінансує цього року інші проекти.

Ми невимовно вдячні вам, молоді подружки й друзі, що з різних країн нашого поселення так родинно й гідно репрезентуєте Молоду Україну в діаспорі. Ще більше ми вдячні організаторам та інструкторам цього небуденного початку, а саме: проф. Вікторові та Юліянові Китастих, панні Ліді Чорній, інструкторові курсу і моїй заступниці, за їх жертвенну працю, без якої самий задум залишився б тільки мрією.

Управа Фондації буде докладати всіх зусиль, щоб допомогти Вам ширити любов до Батьківщини через рідну пісню і бандуру.

Щасти вам Боже!

ВДАЛИЙ КОНЦЕРТ КУРСУ БАНДУРИСТІВ У МЮНХЕНІ

У липні 1985 р. в Українському Вільному Університеті, під керівництвом Віктора Китастого відбувся Курс народної пісні й музики — курс бандуристів, який організувала Фундація УВУ й який згуртував 16 учасників з різних країн нашого поселення — з Німеччини, Англії, Франції, Голландії, а також з Канади і США. У програму цього курсу входили лекції з історії української народної музики, аналізу мелодій окремих пісень, а в приміщенні інтернату «Рідна Школа», де замешкали курсанти, були проведені практичні вправи гри на бандурі та при цьому вивчення окремих мелодій, що входили в програму курсу. У цьому допомагали Вікторові Китастому професійні інструктори цієї ділянки — Юліян Китастий і Ліда Чорна.

Серед учасників цього курсу були вокально й музично обдаровані студенти, хорово діяльні у своїх осередках, а також любителі хорового співу з інших курсів та місцеві хористи, які значно збільшили й скріпили хоровий супровід посталої в ході навчання капелі бандуристів. Порядком особистого зацікавлення програмою курсу в цей ансамбль включилися також уже завансовані любителі кобзарського мистецтва, як Юрій Дубицький, Ганна Щепко, Мирослава Антонович, а з Англії — брати Мирон і Михайло Постоляни, що значно скріпило скелет посталої капелі й уможливило цей надзвичайно успішний концертний виступ.

Програма концерту виникла в якійсь мірі в процесі самого навчання і включила ряд історичних і побутових кобзарських пісень, а також в'язанки народних танкових мелодій у відповідно гармонійному й мелодійному пов'язанні.

Відкриття концерту Курсу Бандуристів

У п'ятницю 19 липня ц.р. у церковній залі нашого собору вишикувався на сцені трьома рядами в народніх строях і вишивках, що відображали красу нашої ноші різних районів України, дійсно надійний молодечий ансамбль. У двох передніх рядах — бандуристки і бандуристи (19 осіб), а далі солісти й хоровий супровід (14 осіб).

Імпреза була не тільки виявом краси зовнішньої презентації, але також мала свій надзвичайно вдалий художній рівень і зокрема була маніфестацією любови до нашої традиції, що якоюсь мірою поєднує народню вишивку із бандурою і творить ту гармонійну цілість, що віддзеркалюється нашою культурою й духовістю.

Концерт започатковано відомою релігійною народньою пісню (в обробці В.Китастого) «Через поле широкее», в якій сольові заспіви виконували Ганна Щепко й Мирослава Антонович. Потім усі учасники курсу вдало виконали «В'язанку народніх мелодій», що наглядно й переконливо підтвердило, що курс навчання пройшов для початківців успішно. Після цього, у виконанні капелі й хорового супроводу прозвучали наступні народні пісні: «Ой з-за гори кам'яної» (обр. М.Леонтовича), «Сяк-так до вечора буду жить» (обр. Ю.Китастого), «Сонце низенько» — соліст Володимир Панчук та «Колискова на слова Бориса Олександрова в музичному оформленні Григорія Китастого — солістка Люба Білаш з Канади.

Кожну точку заповідали з поясненнями, навіть дотепно, на переміну — Михайло Постолян та Юліян Китастий. При цьому диригенти капелі мінялися. Обидва диригенти — Віктор і Юліян — є добрими диригентами, вдачею й технікою доповняють себе. Мабуть, тут виявився вплив покійного Григорія Китастого та взагалі відомої Капелі Бандуристів, що винесла цю техніку гри у різних обробках з України.

Учасники Курсу Бандуристів у Мюнхені. Посередині сидять д-р В.Янів, ректор УВУ та проф. П.Гой, голова Фундації УВУ

У часі короткої перерви П.Гой, як голова Фондації УВУ в Нью-Йорку, привітав ректора УВУ, професорів, студентів, численну аудиторію та учасників курсу — бандуристів і їх керівників, подякував за успішне ведення курсу, повідомив про діяльність Фондації та пляни в майбутньому.

Дальшу частину концерту започаткували брати Постоляни, дуєтом виконуючи в'язанку мелодій «Козачок», а потім разом з Юрієм Китасти́м квінтетом, з хористами Андрієм Несмачним і Остапом Марченком — історичну думу «Ой, в 1791 році» та пісню «Про Кармелюка». У доброму виконанні прозвучали народні пісні: «Дівчинонька по гриби ходила» — солісти Люба Білаш і Андрій Захарків, «По садочку ходжу» (обр. Таловирі) — дуєт Ірина Зелена і Михайло Постолян та «А калина не верба» (в обр. Ю.Кочинського) й нарешті пісня «Взяв би я бандуру», що символічно закінчила цей концерт, що був милою і пам'ятною несподіванкою, зокрема для молоді.

Із словами признання й подяки, зверненими до учасників курсу, бандуристів і численної аудиторії (понад 250 присутніх) виступив ректор проф. В.Янів, який наголосив важливість плекання нашої традиції й зокрема народньої музики в наших скупченнях серед еміграції й тому закликав учасників до дальшої творчої праці. Порівнюючи успіхи покійного В.Авраменка в тридцятих роках, що полонив молодь танками і зберіг їхню свідомість у тих часах — проф. В.Янів висловив надію, що цю свідомість може також скріплювати наша пісня й наша музика, й у цьому значне місце бандури, що може поширювати любов до рідної традиції серед нашої молоді на чужині. Проф. Янів висловив надію, що молоді ентузіясти можуть також поглибити свої знання, ставши студентами УВУ, бо важливим завданням є також плекати рідну науку.

Цей концерт молоді на закінчення курсу народньої музики й співу, який був милою несподіванкою, збережеться в учасників довший час, а для виконавців цей спомин збережуть знімки молодіжної капелі бандуристів.

д-р Б.Кузь

БАНДУРИСТИ!

Закликайте Ваших друзів і приятелів передплачувати, докладно читати і дописувати про свої ансамблі, гуртки, а також збирати пожертви на його пресфонд.

БАТЬКУ! МАМО! БАНДУРА інструмент виключно український без паралелі чи подібностей є сьогодні символом України. Передплачуйте журнал „БАНДУРА” для своїх дітей які вивчають український історичний інструмент, що вже століттями передає неписану історію нашого народу.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ БАНДУРИСТІВ ПЛЯНУЄ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ МУЗИКИ

Нью-Йорк. Товариство Українських Бандуристів почало підготовку до курсу під назвою «Українська Народня Музика», який відбудеться влітку 1986 року. Хоч різні організації, в тому числі й саме Товариство, проводять кобзарські табори кожного літа, запланований курс обіцяє бути особливо корисним та цікавим. Перш за все, це, мабуть, уперше в США плянується курс, у програмі якого будуть наступні інструменти: два різні типи бандур (київська та харківська), цимбали, сопілка, ліра, дуда, а крім того, викладатимуться такі предмети: народний спів, українська мова та історія. Також, як окремий предмет для заавансованих бандуристів, буде викладатися кобзарство: репертуар народніх кобзарів та традиційні способи його виконання. Курс акредитований УВУ. Можна здобути 3 акад. кредити.

Як видно із програми, курс обіцяє бути корисним та цікавим. Яка ж мета такого курсу? Мета, як її бачать організатори курсу, полягає в тому, щоб познайомити молодше покоління української еміграції з багатою українською культурою та традиціями, а також з мовою, історією, народною музикою, піснями та поезією. Також, такий курс повинен показати молоді, що не все українське мистецтво повинне бути мертвим та академічним, що українські традиції не обов'язково існують тільки на картинах із зображеннями хат під стріхами і козаками коло них. І, що навіть важливіше, такий курс повинен підштовхнути молодь до самостійного продовження і розвитку українських традицій, музики та культури.

Можна було б заперечити, що на кожному українському курсі робиться таке саме ознайомлення із українськими культурними надбаннями, мовою, музикою та історією. Чим же такий курс особливий? Особливий він тим, що це чи не вперше в історії будь-яких таборів організаторами та інструкторами курсу будуть молоді люди — в основному вихованці щорічних таборів Капелі Бандуристів. Чи не вперше такий курс буде задуманий, організований та проведений молоддю — для молоді. Це — чи не найважливіший аспект цілого задуму, оскільки можна з приємністю відмітити, що вже існує ціле покоління молодих українців, які вважають за потрібне і цікаве провести згаданий курс. Хіба у цьому немає нічого особливого?

Хоч плянування і організаційна робота ще тільки почалися, уже тепер знайшлося досить зацікавлених людей — і як учасників, і як інструкторів — з США, Канади, навіть з Європи. Знайшлися уже люди, які вважають за потрібне підтримати такий курс і фінансово. Пані Софія Гаєвська із Денверу, Колорадо, пожертвувала \$1,000.00 на адміністративні потреби курсу з єдиною умовою, що табір пройде під назвою «Курс української народної музики», присвячений О.Кошицю та Г.Китастому.

Хоч курс розрахований, в основному, на молодь, участь відкрита для всіх. Тому, якщо ви зацікавлені відвідати плянований курс або хотіли б послати на нього своїх дітей чи внуків,— звертайтеся за інформаціями до Товариства Українських Бандуристів на адресу:

SOCIETY OF UKRAINIAN BANDURISTS

**P.O.Box 1136, Cooper Station,
New York, N.Y. 10276**

або можна дзвонити вечорами на число (718)956-1890, спитати В.Мороза, мол. Точніші оголошення появляться в газетах під кінець цього або на початку наступного 1986 року.

НОВІ КОБЗАРСЬКІ ВИДАННЯ

ІСТОРІЯ ШКОЛИ КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В НЬЮ-ЙОРКУ

Вперше появилася унікальна архівна збірка з існування школи на протязі 14 років. Різноманітний матеріал, що може бути зразком для шкіл і кобзарських ансамблів.

750 сторінок, три томи. Друк на найновішому зіроксі. Має понад 800 знімок. Ціна: \$43.00 (в амер. валюті).

КОБЗАРСЬКИЙ ЛИСТОК

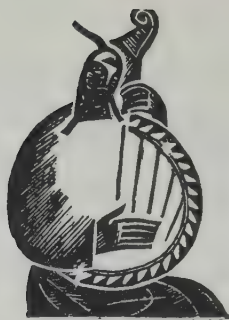
Перед появою журналу «Бандура» ШКМ в Нью-Йорку видавала «Кобзарський листок». В ньому кожен бандурист знаходив цінний кобзарський матеріал, ніде досі не друкований, але який був потрібний в праці бандуристів. Це видання на 400 сторінок, також зроблене на зіроксі. Ціна: \$28.00

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ БАНДУРИСТІВ

музично-освітній референт д-р І.Махлай

Має на складі такі збірники нот по \$4.00 (вкл. пересилку):

1. Вправи для початківців, легкі пісні.
2. Середній рівень — пісні й танці.
3. Середній рівень — пісні й танці.
4. Середній рівень — пісні й танці.
11. Вправи для бандури
12. Інструментальні ноти Г.Т.Китастого
13. Різдвяні колядки

NEW BANDURA PUBLICATIONS

HISTORY OF THE NEW YORK SCHOOL OF BANDURA -compiled by Nick D. Czorny

A compilation of newspaper articles, pictures and various other materials related to the 14-year history of the New York School of Bandura and the numerous performances, projects and expansions it was a part of. A three-volume set 8"x11" including 750 pages, with over 800 pictures and many valuable reference materials, especially for other bandura schools and ensembles. Price: \$43.00 (US).

NEW YORK SCHOOL OF BANDURA NEWSLETTER - compiled by Nick D. Czorny

Before the New York School of Bandura started publishing **BANDURA MAGAZINE**, it used to put out a monthly newsletter, the "KOBZARSKY LYSTOK". In it were informative articles about various bandurists, contemporary as well as historical, and accompanying pictures and illustrations. 8½"x11" 400 pages -\$28.00.

SOCIETY OF UKRAINIAN BANDURISTS EDUCATIONAL COMMISSION PUBLICATIONS headed by Dr. Ihor Mahlay

The Educational Commission of the Society of Ukrainian Bandurists has put out a number of Collections of Bandura Notes for bandurists of all levels which are available by writing the **BANDURA EDUCATIONAL COMMISSION**, 4403 Tamarack Drive, Parma, OH 44134

- #1 - Beginner Exercises and short easy pieces for beginners
- #2 - Collection of Bandura Music for Intermediate Level - compiled by Irene Zawadiwsky and Ihor Mahlay; funded by Petro and Taisa Mahlay
- #3 - Collection of Bandura Notes for Intermediate Level - compiled by Ihor Mahlay; funded by New York School of Bandura
- #4 - Collection of Bandura Music for Intermediate Level - compiled by Ihor Mahlay and Irene Zawadiwsky; funded by New York School of Bandura, Cleveland SelfReliance Union, Inc., Brotherhood of Veterans of the 1st Division of the Ukrainian National Army, Cleveland.
- #11 - Collection of 55 Bandura Exercises - compiled by Irene Zawadiwsky and Ihor Mahlay;
- #12 - Instrumental Pieces by H. Kytasty - compiled by I. Zawadiwsky and I. Mahlay; funded by the Hnat Khotkevych ODUM Bandurists' Ensemble of Toronto
- #13 - Ukrainian Christmas Carols - compiled by I. Mahlay; funded by the Hnat Khotkevych ODUM Bandurists' Ensemble of Toronto, ODUM Bandura Ensemble of Chicago and the Hryhory Kytasty School of Bandura of Cleveland

The Bandura Educational Commission also has a catalogue of bandura music available for those interested as well as a catalogue of bandura products on sale.

ЩО ТАКЕ ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ БАНДУРИСТІВ?

Як говорить сама назва, це група людей із спільними зацікавленнями, група людей, які працюють разом для досягнення спільної мети. Тому, що ми є інтернаціональною організацією, з членами та проєктами по цілому світі, нашим першим та найголовнішим обов'язком є забезпечення та утримання зв'язку та обміну між бандуристами та ентузіастами мистецтва бандури.

Наступним нашим завданням є постачання матеріалів та допомога окремим ансамблям та бандуристам у тому, чого вони не можуть досягнути самі. Товариство НЕ є центральним авторитетом, який диктує завдання чи правила відносно того, що можна, а чого не можна робити. Радше, Товариство є допомоговою організацією, такою, яка дає допомогу та заохоту бандуристам цілого світу у їхніх починаннях. Ідеально, Товариство може послужити фундацією та рамками для далекосяжної родини бандуристів. Так, родини.

Ті, що брали участь у концертах 1983 та 1984 років у Торонто, Нью-Йорку та Філядельфії, знають, про що йде мова. Під час цих концертів у всіх було почуття приналежності до чогось великого, почуття спільних зацікавлень, завдань та цілей. Це — чи не найприємніший аспект буття бандуристом, оскільки, перебуваючи майже у кожному закутку землі, бандурист завжди знайде теплу та братерську зустріч. Напевно всі погодяться, що таку родину та почуття варто зберігати та розвивати.

Якими ж тоді є наші цілі? Багато важливого уже було досягнене, але й багато ще залишається зробити. Тепер, власне, Товариство є тільки у початковій стадії розвитку. Було складено список питань, з якого розроблено ряд специфічних проєктів. Готується кампанія по збірці фондів, датою для якої встановлено весну 1986 року. Вивчаються фінансові вимоги цих проєктів, готується інформативна брошура та інші інформативні матеріали, які незабаром будуть готові.

Проте, буде помилкою думати, що Товариство є живим організмом, який сам думає, планує та виконує роботу. Радше, Товариство є організацією, в якій пропонуються, обговорюються та заохочуються проєкти та починання. Без зацікавлення та всебічної підтримки громади Товариство, як і кожна інша організація, не виживе.

Що Товариство робить і які має завдання:

- об'єднує бандуристів усього світу,
- координує роботу ансамблів
- організовує та допомагає із проведенням кобзарських курсів,
- видає збірки нот для бандури.
- планує та проводить концерти,
- записує та випускає платівки та касети.

У майбутньому Товариство планує:

- організувати бібліотеку української музики,
- мати фонд для стипендій студентам української музики та фолкльору,
- готувати інформативні матеріали,
- збирати архіви,
- організовувати виробництво бандур та інших народніх інструментів,
- підтримувати професійних інструкторів бандури та інших народніх інструментів,
- видавати підручники, статті, спогади та брошури,
- заохочувати писання музики для бандури,
- поширювати українську музику та культуру,
- зберігати українську етнографічну спадщину.

Також кожного місяця Товариство випускає обіжник з кобзарськими подіями із цілого світу. Якщо ви зацікавлені допомогти або співпрацювати із Товариством або хотіли б стати членом — пишіть на адресу:

**Society of Ukrainian Bandurists, P.O.Box 1136,
Cooper Station, New York, N.Y. 10276**

**Капеля Бандуристів
з Австралії**

Учасники Українського кобзарського семінара ч. 2 під патронатом СУОА. Кер. семінара П.Деряжний, адм. д-р І.Якубович

НАМ ПИШУТЬ

Капеля Бандуристів з Австралії під час праці. Диригент д-р Ігор Якубович і члени 4-х окремих ансамблів з різних частин країни

НАМ ПИШУТЬ

Анна Хранюк,
Варшава

ЛІГНИЦЯ

Невелике місто Лігниця розташоване в південно-західній частині Польщі. Для українці в це місто має своєрідне значення: тут знаходиться єдиний у Польщі загальноосвітній ліцей, в якому діє відомий ансамбль пісні й танцю «Полонина» (керівник — М.Дуда, хореограф — Г.Дмитрієв). Завдяки школі та її ансамблеві Лігинцю можна назвати центром української культури — звідси випускники ліцею везуть в усі закутки Польщі нашу пісню, музику, танці, одним словом — нашу культуру.

Лігниця, між іншим, увійде в історію кобзарства в Польщі: 30 березня 1985 року тут відбувся перший виступ новоствореної капелі бандуристів. Капеля покищо невелика, і грають у ній молоді люди (віком від 17 до 31 років) з різних міст: Перемишля, Гданська, Варшави. Покищо основним завданням капелі є супровід чоловічому хорові «Журавлі» під керівництвом Романа Реваковича. Перед кожним виступом хористи «злітаються, мов журавлі» до одного міста на 3-4 дні проб перед запланованим концертом.

Цього року вирішили, що разом з «Журавлями» з'їдуться всі бандуристи. Для концерту треба було вивчити супровід до пісень «Гей, літа орел», «Марш гайдамак» та «Реве та стогне...». Хоч ноти для бандури (в обробці А.Хранюк) були розіслані наперед, роботи і проблем було досить. Ніхто з наших бандуристів ще не грав чогось подібного, а тут було ще аж три партії. Грали з ранку до вечора, по десять годин, з незвички боліли пальці й руки. На першій пробі з хором бандуристи трохи погубилися, бо замість нот слідували за співом.

Перший концерт — 30 березня, о 5-ій годині у Лігниці. Заля переповнена. Перша частина, виступає хор а-капеля. У другій частині, після трьох пісень, під бурхливі оплески виходять на сцену бандуристи. Хоч наша капеля не має стільки учасників, як було у Нью-Йорку (120 осіб)—, але в Польщі ніколи ще не виступало більше десяти бандуристів разом. Хвилювання, мабуть, було не менше, ніж в Нью-Йорку. Наша програма почалася «Запорізьким маршем» в обробці на три партії Левка Сивіцького. Далі бандуристи супроводжували хор у вищезгаданих піснях. Оплески довго не втихали, зворушення душило горло, дехто не міг стримати сліз. Деякі з нас, мабуть, щойно тепер зрозуміли, яку силу має бандура. Море квітів від слухачів, «Многії літа» у виконанні шкільного хору, подяка й квіти від моїх колишніх учнів-бандуристів з Білого Бору — все це надовго залишилось в пам'яті.

Наступного дня — ще два виступи у Любліні та Вроцлаві, один з яких повністю записано Польським Радіо.

Всі тепер роз'їхались додому, але виступи не припиняються. Перемишльські дівчата виступають майже кожної неділі, гданська група концертує на півночі Польщі. Всі також готуються до чергового спільного виступу на святі української пісні, танцю і музики.

А Р Г Е Н Т І Н А

КАПЕЛЯ БАНДУРИСТІВ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА в Буенос-Айресі під керівництвом маєстра Василя Качурака виступила 7 серпня 1985 р. з успішним концертом в Аргентінському Військовому Інституті. Це — об'єднання військовиків найвищої аргентінської ранги. Люди високої освіти і глибокого знання, які вміють відрізнити Україну від Росії і від Польщі.

У згаданому центрі це був вже другий наш виступ. Тим разом нас засипали гуруганними оплесками.

Найбільше моральною підтримкою була доповідь про Україну заповідача Василя Шпака, капітана Аргентінської військової авіації, який є дуже добре обізнаний з українською проблематикою.

Користаючи з нагоди, що там була сама аргентінська еліта, маєстро В. Качурак пояснив присутнім про «ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ». Це було зроблено навмисно, бо в Аргентині вже почалась «війна», яку розпочали «прогресисти», підтримані совєтською амбасадю.

Після концерту генерал бригади Ісаїк Гарсія вручив нам «срібну медалью» — відзнаку-признання. Він сказав: «Маєстро Качурак, знаю аж надто добре складну проблематику українського народу, головню на еміграції, яка мусить вести безперервну боротьбу за своє існування, фізичне й ідейно-політичне. Я знаю прекрасно, що росіяни знищили вам ваші церкви, єпископів і священиків».

* * *

В суботу, 1 серпня 1985 р., відбулися організаційні сходи «Студії Бандуристів». В дружній атмосфері обговорено деталі для зорганізування такої інституції. Тиждень пізніше вже відбулась перша збірна лекція. Друга половина лекції була присвячена історії бандури та її конструкції. На першу лекцію прийшло 10 студентів. Ми є певні, що вкортці це число подвоїться.

Капеля Бандуристів ім. Тараса Шевченка в Аргентині

БАНДУРИСТИ НА БРАЗІЛІЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

Порто-Уньон, 6 серпня 1985 р.

До Хвальної редакції «Бандура»
в Нью-Йорку

Високоповажаний Пане Редакторе!

З великою радістю повідомляю Вас, що я одержав платівки, за що Вам від мене найсердечніша подяка за такий цінний подарунок. Наша радіoproграма збагатиться чудовими українськими мелодіями. Яка велика приємність почути рідну пісню в такому чудовім виконанні. Зі сльозами на очах слухаємо і порівнюємо культурний рівень Ваших мистецьких сил бандуристів із Школи Кобзарського Мистецтва в Нью-Йорку.

Спів і гра на бандурі — це перлини душі українського народу. За усі ті успіхи належиться Вам признання та подяка не тільки від спільноти на американському континенті, але й від усього українського народу за Вашу працю, жертвенність та посвяту для культурної справи.

Василь Полигач, Бразилія

На жаль, тут між нами матеріяльне становище не дозволяє в тій ділянці розвиватись між нашою спільнотою.

Перші початки появи бандури в Бразилії між нашими поселенцями було в 1920-х роках. Першим, що познайомив тут нашу спільноту з бандурою, був сл.п. Валентин Куц, політичний емігрант з часів Першої світової війни, журналіст, кооператор. Він учителював на наших колоніях, освідомлюючи наших людей. Грав на примітивній бандурі виробу місцевих майстрів, на якій і я мав нагоду вправляти. Бандури ті були зроблені на стиль бандури кобзаря Ткаченка, що його фотографія є в числі 7-8 журналу «Бандура». На жаль, по смерті Валентина Куца, невідомо, що з нею сталося.

Приблизно 10 років тому, в Сан-Павло телевізія показувала 90-літнього кобзаря з бандурою з деякими коментарями, але до сьогодні більше не було чутки про нього. Досьогодні п. Бойко зробив кілька бандур, в тому числі й мою, зорганізував малий гурток, який вже виступав в Куритібській телевізії, а також в театрі з великим успіхом. Бразилійці захоплені нашим національним інструментом.

В найближчу неділю ми використаємо матеріял з ч. 7-8 «Бандури» на нашому радіо.

Ще раз моя велика подяка за Вашу жертвенність та за труд для загальної справи.

З кобзарським привітом здоровлю

Василь Полигач

UKRAINIAN BANDURIST CHORUS

Taras Shevchenko

P.O. BOX 119 — HAMTRAMCK BR.
DETROIT, MICHIGAN 48212

1976 року Капеля Бандуристів імени Тараса Шевченка в Детройті видала під редакцією Уласа Самчука ЖИВІ СТРУНИ (Бандура і Бандуристи). В твердій обгортці 468 сторінок.

Ці дві перлини кобзарського мистецтва повинні бути настольними книгами в домі кожного бандуриста і тих які шанують і люблять українське мистецтво. Тих дві книжки, різного рода кобзарські матеріяли, платівки Капелі і різного роду бандури, можна набути в адміністрації Капелі в Детройті.

Атланта, Джорджія

АНСАМБЛЬ «ЧЕРВОНА РУТА»

Ансамбль бандуристок «ЧЕРВОНА РУТА» створено у вересні 1980 року під керівництвом Ляиси Барабаш-Темпл. Після інтенсивних проб, що відбувались двічі на тиждень, Ансамбль відважився вже в місяці жовтні виступити на першому Українському Фестивалі в Атланті, де були виставлені різноманітні українські експонати. Під час самого концерту було 1,500 глядачів. Це було вперше в Атланті, коли мешканці цього великого міста на півдні Америки могли запізнатись з нашим національним інструментом. Вони нагородили наших бандуристок, які виступали в чудових національних строях, бурхливими оплесками, встаючи з місць. Це насправду був успішний виступ нашого Ансамблю, що полонив чужинецьку публіку, а молодих бандуристок заохотив до дальшої праці.

В 1981 році Ансамбль виступив недалеко від Атланти в Давнвуді на фестивалі, влаштованому Союзом Українок і Українською Асоціацією «Джорджія». Цей Фестиваль був також успішним, бо його бачили багато тисяч людей, що відвідували цей фестиваль.

В 1982 році Ансамбль був запрошений до відомого репрезентативного «Яхт клубу», де також був вдалий виступ перед добірною публікою.

Зліва направо: Ольга Цегельська, Таня Бойцун, Ярослава Гайдук, Оріся Фішер, Ляріса Барабаш-Темпл, Марія Міллер, Боні Келлер; ззаду Альвіна Гвідети.

Влітку 1982 року ми запросили маестра Петра Потапенка з Детройту, який перевів чотириденний курс з нашими бандуристками. Багато всі скористали, і між бандуристками було помітне ще більше зацікавлення бандурою.

Восени ми взяли участь в популярному тут «Фестивалі дерев або ялинок». На концерті було присутніх понад 2,000 осіб, а сам фестиваль відвідало понад 40,000 осіб.

В 1983 році ми брали участь в «Українському фестивалі» в «Розвелл Комюніті Сентер». Концерт цей відбувся навесні. В ньому також виступив танцювальний ансамбль Гензи «Верховинці» з Нью-Йорку. Захопленню українськими народніми виступами не було кінця. Обидві групи дійсно виконали амбасадорську роботу між чужинцями. Тут долучилась ще одна бандуристка-чужинка — Беверлі Савчук, яка бездоганно вивчила слова усіх пісень і разом з бандуристками співала і грала.

Цей успішний виступ промостив дорогу в травні 1984 року на інтернаціональний фестиваль у Кабб Кавнті. Тут Ансамбль збагатився ще одною відомою бандуристкою з Нью-Йорку, Ірусею Чорною-Андреадіс. На закінчення концерту вона виступила сольо, яке пізніше ще показали по телевізії.

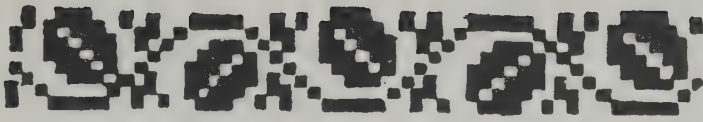
Відтак в березні 1985 року був виступ Ляристи Барабаш-Темпл в інтернаціональному фестивалі «Вишневого цвіту» в Мейкон. Увесь прибуток з цього фестивалю був призначений на Вільний Університет у Мюнхені.

В травні 1985 року українці знову були запрошені на міжнародний фестиваль у Кабб Кавнті, де знову самостійно виступала Ірина Чорна-Андреадіс. Тепер Ансамбль «Червона рута» підготовляється до різдвяного «Фестивалю дерев».

Орися Фішер

На міжнародній виставці в Атланті: Ірена Чорна (з бандурою), Оріся Палюх, Лариса Барабаш

MUSIC NOTES

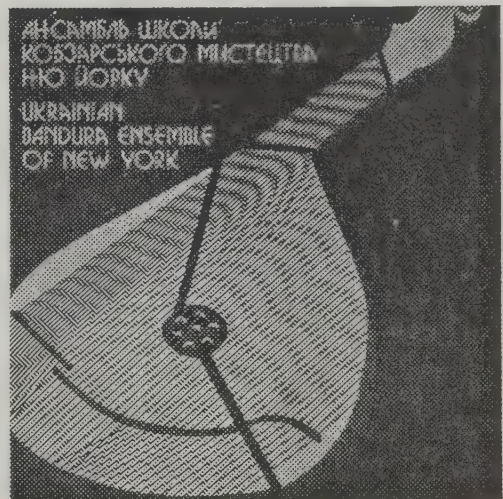
Record review: bandura school's anniversary album a positive step

by Oles Kuzyszyn

If any single Ukrainian performing group from the New York area deserves the title "ambassadors of Ukrainian culture," one of the most likely candidates is the New York School of Bandura. Since its inception in 1973, largely through the monumental efforts of its administrator, Nick Czorny, the New York School of Bandura has concentrated on introducing this uniquely Ukrainian art form to non-Ukrainian audiences.

While many Ukrainian performers are content to perform for Ukrainian audiences only, the administrators and students of the New York School of Bandura have had the courage and vision to play at numerous non-Ukrainian events, invariably with resounding success. They have appeared at Rockefeller Center, St. Patrick's Cathedral, on radio and television, and have been recognized and supported by the New York State Council on the Arts. Since 1980 the school has been under the musical direction of the highly regarded bandurist and teacher Julian Kytasty.

In 1983, the school released its first LP record titled "The Ukrainian Bandura Ensemble of New York," on the Yevshan label. The release celebrates the 10th anniversary of the school's inception, and successfully exhibits the school's progress since its humble

beginnings in 1973.

In addition to 10 Ukrainian selections, the record contains two works by Johann Sebastian Bach arranged for the bandura by members of the ensemble. The first of these, "Musette," is arranged by Julian Kytasty, who skillfully applies the contrapuntal structure of the piece to the bandura idiom. M. Farion's adaptation of Bach's "Minuet" is sonorous and well-crafted, and exemplifies the universality of Bach's music, which is effective on a variety of instruments, including the bandura.

Of the Ukrainian selections, Victor Mishalow's "Mazeppa's Farewell" (author of the text is unknown) is outstanding. The simple, but well-structured and typically Ukrainian

melody benefits from the warm and sensitive delivery of bass soloist Mychail Newmerzyckyj, who carefully blends strength and color, depth and flexibility in his rendition of this attractively sentimental tune. Mr. Mishalow's accompaniment figures and interludes are tastefully appropriate and never excessive in relation to the nature of the melody. In my opinion, "Mazeppa's Farewell" is the highlight of the album.

The balance of the album's repertoire consists of a variety of melodies. There are instrumental dance numbers such as "Medley of Ukrainian Dancers" (arr. by D. Pika) and "Bukovinka"; settings of Taras Shevchenko's poetry including "A Summer Meadow" (folk melody), "Gathering Clouds" (music by V. Yemetz) and "My Evening Star" (music by Y. Stepoviy); three Kozak melodies; "Soloveyky," a song of the Ukrainian Insurgent Army; and even an excerpt from the opera "The Zaporozhian Kozak Beyond the Danube." As one can only expect from a relatively young and inexperienced group, not all the selections are quite up to par. The youthful voices are, on occasion, shaky, perhaps due to a combination of the fear and excitement of being in a recording studio for the first time. Entrances and cadences are not always totally in sync. One or two selections sound underrehearsed, or perhaps, due to time pressure and studio costs, a premature "take" was settled for.

In the interest of objectivity, it must be noted that the excerpt from "The Zaporozhian Kozak Beyond the Danube" (music by S. Hulak-Artemovskyy) was a poor choice for this particular

ensemble. Even in its original form, the opera suffers from some weak and unsophisticated harmonic moments (thus, the various revisions by S. Liudkevych, V. Yorysh and A. Rudnysky). When the harmony is further simplified, as was done in this adaptation for the New York School of Bandura, the music indeed begins to sound trite and one-dimensional. Guest soloist Halyna Andreadis does not remedy the situation with her aborted phrasing and stilted rhythmic delivery. A lively, straightforward selection, more within the scope of the ensemble, would have been a much more suitable finale than this musically diluted operatic excerpt.

Despite these few shortcomings, the 10th anniversary release of the New York School of Bandura stands as positive evidence of the love and dedication this talented group of Ukrainian youth fosters for its native art. It is an ensemble which exists not only for the purpose of self-gratification or even for the satisfaction and admiration of our immediate ethnic environment. It is a performing group which has, time and time again, successfully infused a bit of Ukrainian heritage and culture into the hearts of those who might otherwise remain totally oblivious to that which we Ukrainians hold so dear. The enthusiasm and selfless effort of the administration and students of the New York School of Bandura are more than worthy of our continued admiration and support. The 10th anniversary release is available at Ukrainian stores everywhere or directly from: Yevshan Communications, P.O. Box 125 Station St. Michel, Montreal, Que. H2A 3L9.

¹⁶ О.С.Фаминин, ст. 115.

¹⁷ Г.Хоткевич, ст. 95.

¹⁸ Lautenbuch des Albert Dugorai, Leipzig, 1619.

¹⁹ J. Besard Thesaurus harmonious Kolonia 1603 reprint WDMP no. XXIII 1954

²⁰ H. Feicht "Liber Chamorum" jako zrodlo do historii muzyki polskiej Muzyka 1966 no. 2.

²¹ Slownyk muzykow Polskich.

²² Л.Корній. До питання: українсько-польські музичні зв'язки XVI-XVIII ст. 36. Українське музикознавство, ч. ; К. 1971, ст. 101-110.

²³ Lautenbuch Widmung. Mus Man. 40-153, Berlin Library.

²⁴ Клаус-Петер Кох. Із спостереження над східнослов'янським та середньоевропейським музично-фольклорними зв'язками у XVI-XIX ст. 36. Укр. музикознавство, ч. 14, К. 1979, ст. 151-167.

Помірно "Вселенная вселися"
(колядка)

перемізування
Д. Січинського
арр. П. П-К

См. в

сольдо 1-1

Все-ле-ни-а ве-се-тся

mf

Богъ бѣ-ди на-ро-дѣ-ся у вер-те-ли

p

Вселенная веселится (2)

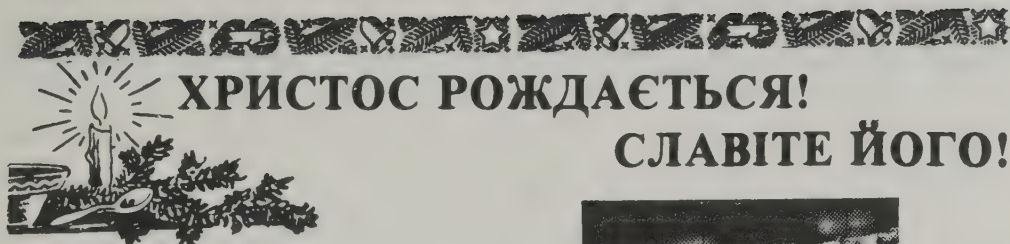
між — ви-днати там Христо-ви ви по-клін да-ти

Три ца-рі три ца-рі При-хо-дять

Вселенная, веселися!
Бог від Діви народився.
У вертепі між бидляти,
Там Христові поклін дати.

Три царі, три царі приходять,
Лада, миро, злото в дарі
Там принесли всі три царі.
Народженому цареві
Всього світа Господеві
Віддати, віддати в покорі.

І пастирі прибігають,
З сопілками й поклін дають,
Бо пізнали, що роджений
Бог з Марії вочлещений.
З чистої, чистої дівиці.

ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!

СЛАВІТЕ ЙОГО!

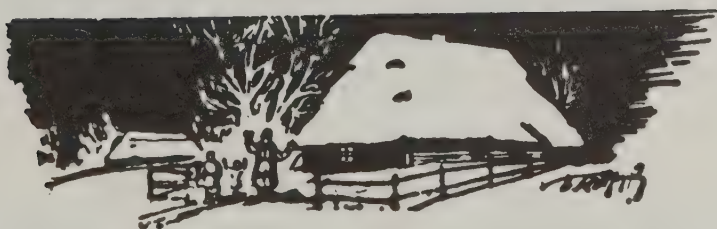

**ШКОЛА КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В НЬЮ-ЙОРКУ
ВІТАЄ ВЕЛЬМИШАНОВНЕ ПАНСТВО**

**ВІРУ І АНТОНА ШУМЕЙКІВ
з 65-літтям існування КОБАСНЮК ТРАВЕЛ
ЕЙДЖЕНСІ**

**Бандуристи метрополітального Нью-Йорку безмежно вдячні
п-ву Шумейкам за їх безперервну матеріальну підтримку для
ШКМ**

**Бажаємо Вам всіх Божих ласк, а головне — кріпкого здоров'я
на
МНОГІЇ, МНОГІЇ ЛІТА!!!**

Український Народний Союз, Інк.

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

P. O. Box 76 • 30 Montgomery Street • Jersey City, N. J. 07303

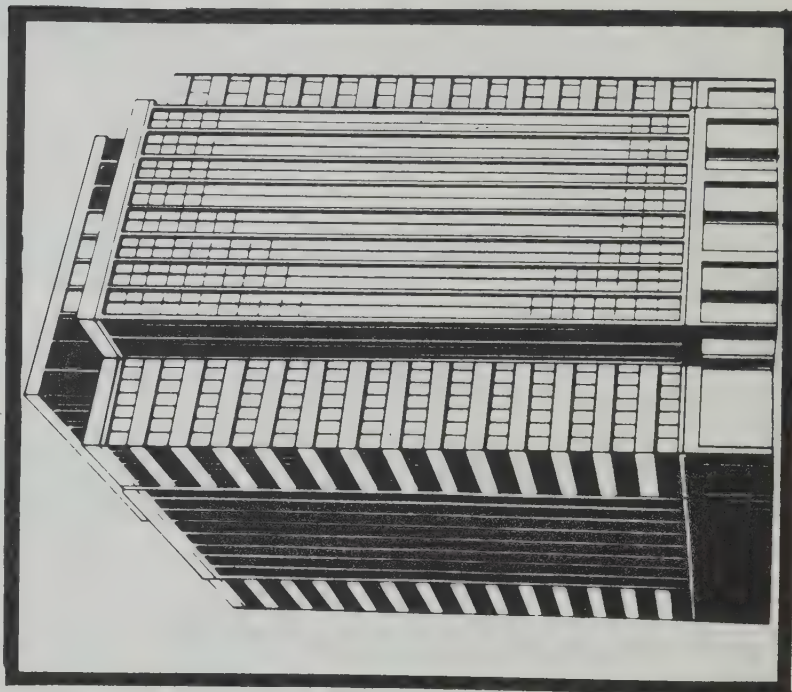
Telephone: (201) 451-2200, N. Y. Line (212) 227-5250-1

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

- Має 16 клас модерного забезпечення;
- Забезпечує членів до 50.000 доларів;
- Виплачує найвищу дивиденду;
- Видає щоденник "Свободу", "Український Тиждень" і журнал для дітей "Веселка";
- Уділяє стипендії студуючій молоді;
- Удержує вакаційну оселю "Союзівку".

**ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ
У НС!
ЗАБЕЗПЕЧІТЬСЯ
І БУДЬТЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕНІ!**

Українська Будівля — Ukrainian Building

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

- Offers 16 types of life insurance protection;
- Insures members for up to \$50,000;
- Pays out high dividends on certificates;
- Publishes the "Svoboda" daily, the English language "Ukrainian Weekly" and the children's magazine "Vesilka" (The Rainbow);
- Provides scholarships for students;
- Owns the beautiful estate Soyuzivka

**JOIN THE UNA —
INSURE YOURSELF
AND BE SAFE!**

**УКРАЇНЬСЬКА
ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА
КООПЕРАТИВА
«САМОПОМІЧ»**

в Нью-Йорку

вітає

СЛАВНУ КОБЗАРСЬКУ РОДИНУ

**з її небуденними успіхами в праці
над збереженням кобзарського мистецтва —
гордості українського народу,**

висловлюючи зокрема найвище признание

НАШІЙ МОЛОДІ,

що з посвятою включилася в ряди

КОБЗАРСЬКОГО БРАТСТВА

*** * ***

Ця найстарша й найбільша

УКРАЇНЬСЬКА КРЕДИТІВКА В АМЕРИЦІ

все готова

служити усіми банковими послугами

НАШИМ БАНДУРИСТАМ ТА ЇХНІМ РОДИНАМ

на найбільше корисних умовах,

що їх кредитівка дає своїм членам.

**Self Reliance (N. Y.) Federal Credit Union
108 Second Avenue, New York, N. Y. 10003.
Tel. (212) 473-7310.**

УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЦВІНТАРЯ-ПАМ'ЯТНИКА

4111 Pennsylvania Avenue, S. E. Washington, D. C. 20746

пропонує всім українцям, їх рідним і приятелям стати будівельниками-власниками

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПАМ'ЯТНИКА
МАВЗОЛЕЮ

закуповуючи заздалегідь крипти на поховання.

Від 1340 до 3438 дол. (Включає вічний догляд)

Також

можна надбати місця поховання в землі і передплатити всі обслуги похоронного дому, перевіз, пам'ятник і т. Д...

В хвилину потреби спершу звертайтеся до нас. Ми порадимо, допоможемо і все залагодимо професійно і за нижчу ціну, ніж деінде. По докладнішій інформації, без жодного зобов'язання, просимо вислати купон на адресу:

Ukrainian Memorial, Inc.

P.O. Box 430

Dunkirk, Md. 20754

Або телефонувати на наш кошт (колект) 301-568-0630. Від вітіврка до п'ятниці від 10:00 вранні до 4:00 по полудні.
В інший час: 301-855-8864.

Прошу прислати мені безкоштовні докладніші інформації про місця поховання на Українському Національному Цвинтарі-Пам'ятнику

☐ в Мавзолею

☐ в землі

Name

Street

City

State

Zip

Tel.:

Area Code

**ЄДИНА В МЕТРОПОЛІТАЛЬНОМУ
НЬЮ-ЙОРКУ
УКРАЇНСЬКА КОМП'ЮТЕРНА ДРУКАРНЯ
І ВИДАВНИЦТВО
«М Е Т А»**

**ВИКОНУЄ ПО НАЙНИЖЧИХ ЦІНАХ (із знижкою від 5% до 25%)
СКЛАД І ДРУК КНИЖОК, ЖУРНАЛІВ, БРОШУР, ЛЕТЮЧОК,
ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ, КАТАЛОГІВ, ПЛЯКАТІВ, КВИТКІВ
ТОЩО.**

«МЕТА» — виконує літературну, мовну і технічну редакцію манускриптів наукових і документальних видань, спогадів, мемуарів, творів красномовства тощо.

«МЕТА» — виконує стилістично-правописну редакцію та передрук на машинці журналістичних, літературних, драматичних і поетичних творів.

«МЕТА» — виконує табуляційно-колюмнарний склад і друк фінансових місячних чи річних звітів, податкових звідомлень, проєктовних бюджетів, адресарів тощо.

«МЕТА» — виконує графічні проєкти, а також склад і друк різного роду реклямних матеріалів, плякатів і брошур в одному чи в багатьох кольорах.

«МЕТА» — виконує багатокольорові каталоги мистецьких виставок, патентних винаходів, реклямові матеріали комерційних підприємств тощо.

**ПЕРША В НЬЮ-ЙОРКУ УКРАЇНСЬКА
КОМП'ЮТЕРНА ДРУКАРНЯ**

НАЙМОДЕРНІШІ АМЕРИКАНСЬКІ КОМП'ЮТЕРИ
ВЕЛИКИЙ ВИБІР УКРАЇНСЬКИХ ШРИФТІВ (понад 200)

МАГНЕТИЧНИЙ ДИСКОЗАПИС НА 300,000 ЗНАКІВ

ПОШИРЕНА ЕЛЕКТРОННА ПАМ'ЯТЬ

ВСІ УКРАЇНСЬКІ НАГОЛОСИ

НИЗЬКІ ЦІНИ.

БЕЗКОШТОВНА КОРЕКТА

Автоматична колюмнарно-табуляційна система

МИСТЕЦЬКЕ І ГРАФІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ

МОВНЕ РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТІВ

ВИСОКОЯКІСНИЙ СКЛАД І ДРУК КНИЖОК, ЖУРНАЛІВ, БРОШУР,
ГАЗЕТ, АЛЬМАНАХІВ, БЮЛЕТЕНІВ, КАТАЛОГІВ, ЛЕТЮЧОК ТОЩО

META PUBLISHING COMPANY

P.O. Box 54101, Linden Hill Sta.,
NEW YORK 11354, U.S.A.

Tel.: (718) 445-2836

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА В НЬЮ ЙОРКУ

- Дивіденда від ощадностей

7½% (квартально)

- Видаємо сертифікати
- Безкоштовне забезпечення на життя до 2,000 дол.
- Безкоштовне забезпечення позичок до 10,000 дол.
- Безкоштовне забезпечення ощадностей до 100,000 дол.
- Америкен Експрес Грошові Перекази (Моні Ордерс) за мінімальну оплату (50 центів за Перекази до 500 дол. і 75 центів вище 500 дол.)
- Подорожні Чеки (Ам. Тревелерс Чекс), оплата 1% від суми чека
- Пенсійні конта ІРА
- Різні позички для членів Кредитівки
- За позички забезпечені уділами, тільки 10.2% річно
- Усі фінансові справи можна полагоджувати поштою

**ПАМ'ЯТАЙТЕ КЛИЧ:
“СВІЙ ДО СВОГО, А НЕ ДО ЧУЖОГО”**

Адреса Кредитівки:

304 East 9th Street, New York, N. Y. 10003

Tel.: (212) 533-2980 — (212) 533-0673

Адреса для листування:

Ukrainian Orthodox F. C. U.

P. O. Box 160, Cooper Station, New York, N. Y. 10276

Години урядування: кожного дня від 10-ої рано до 3-ої по пол. (крім понеділка і свят) і додатково ще в п'ятницю від 5-ої по пол. до год. 8-ої ввеч.

З М І С Т

РІЗДВЯНИЙ ПРИВІТ	1
КОСТЬ МІСЕВИЧ — ВИЗНАЧНИЙ БАНДУРИСТ ХХ СТОРІЧЧЯ	2
Анатолій Заярузний — ДЕЩО ПРО УКРАЇНСЬКУ ЛІРУ	7
Гнат Хоткевич — БАНДУРА ТА ЇЇ МОЖЛИВОСТІ	10
П.Демуцький — ЛІРА ТА ЇЇ МОТИВИ	14
В.Мішалов — ПРО БАНДУРУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	22
Володимир Васьків — СПОМИНИ	26
Г.Чернихівський — БАНДУРА АДАМЦЕВИЧА	29
Віктор Мішалов — ВСТУП ДО ГРИ НА БАНДУРІ ХАРКІВСЬКОГО СТИЛЮ	31
Віктор Мішалов — КОБЗАРІ ПРИ ПОЛЬСЬКОМУ ДВОРІ	35
РЕПРЕЗЕНТАНТКА ЖУРНАЛУ «БАНДУРА» ГАЛЯ КОХНО	37
П.Гой — СЛОВО ГОЛОВИ ФУНДАЦІЇ УВУ ПІД ЧАС КОНЦЕРТУ БАНДУРИСТІВ У МЮНХЕНІ	38
Б.Кузь — ВДАЛИЙ КОНЦЕРТ КУРСУ БАНДУРИСТІВ У МЮНХЕНІ ...	41
ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ БАНДУРИСТІВ ПЛЯНУЄ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ МУЗИКИ	44
НОВІ КОБЗАРСЬКІ ВИДАННЯ	45
Віктор Китастих — ЩО ТАКЕ ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ БАНДУРИСТІВ?	47
КАПЕЛЯ БАНДУРИСТІВ З АВСТРАЛІЇ	48
Анна Хранюк — ЛІГНИЦЯ	49
АРГЕНТИНА	50
Василь Полигач — БАНДУРА НА БРАЗИЛІЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ ...	51
Орися Фішер — АНСАМБЛЬ «ЧЕРВОНА РУТА»	53
Олесь Кузишин — АЛЬБОМ АНСАМБЛЮ КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА55	
Петро Потапенко — КОЛЯДКИ	57

Typesetting and Printing by:
META Publishing Co.
P.O. Box 54101, Linden Hill Sta.,
New York 11354
Tel.: (718) 445-2836

SCHOOL OF BANDURA
84-82 164th Street
Jamaica, N.Y. 11432

**СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ В КИЄВІ СЛУХАЮТЬ КОЗАЦЬКІ ДУМИ У
ВИКОНАННІ СЛІПОГО КОБЗАРЯ**

З архіву Грицина